

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRESELLEŞME, ÜLKELER ARASI GELİR
DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ VE KOF
KÜRESELLEŞME ENDEKSİ

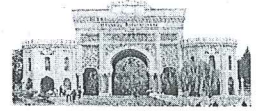
İBRAHİM EKİNCİ

2501150262

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. DÜNDAR MURAT DEMİRÖZ

İSTANBUL, 2019

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : İBRAHİM EKİNCİ Numarası : 2501150262
Anabilim/Bilim Dalı : İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT
Tez Savunma Tarihi : 28.02.2019
Danışman : PROF. DR. DÜNDAR MURAT DEMİRÖZ Tez Savunma Saati : 11:00

Tez Başlığı : KÜRESELLEŞME, ÜLKELER ARASI GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ VE KOF
KÜRESELLEŞME ENDEKSİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. DÜNDAR MURAT DEMİRÖZ		KABUL
2- PROF. DR. SİNAN ALÇIN		Kabul
3- DOÇ. DR. EMİNE TAHSİN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. AHMET YÖRÜK		
2- DOÇ. DR. MURAT BİRDAL		

ÖZ

KÜRESELLEŞME, ÜLKELER ARASI GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ VE KOF KÜRESELLEŞME ENDEKSİ

İBRAHİM EKİNCİ

Dünya üzerinde insanların ve toplumların çeşitli ihtiyaçlarından dolayı ülkeler birbirleriyle ekonomik, sosyal ve politik ilişkiler içerisine girmiş, bu ilişkiler uluslararası bir hale gelmiş ve bu süreç ve ilişkiler ağı da küreselleşme olarak adlandırılmıştır. Küreselleşme giderek gelişen ve hızla yayılan bir süreçtir. Sürecin tamamen dinamik bir yapı olduğu, statik olmadığı göz önüne alınmalıdır. Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte olumlu ve olumsuz bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Küreselleşme sürecinin ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre etkileri de farklı olmuştur. Bu çalışmada küreselleşme kavram olarak ele alınıp tanımları yapılmıştır. Tanımlarının çok olmasının kavramın hem genç hem de ideolojik yorumlarının olmasıdır. Ardından gelir, gelir eşitsizliği, gelir eşitsizliği ölçüm yöntemleri incelenmiş ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Yine çalışmada küreselleşme ideolojik bakış açılarına göre yorumlanmak yerine rakamsal olarak ele alınıp 1980 sonrası küreselleşme rakamları KOF Küreselleşme Endeksi ile incelenmiştir. KOF Küreselleşme endeksi çok geniş değişkenlerden oluşan ve küreselleşmenin ölçülmesinde kullanılan en geniş endekstir. Küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve siyasal yönlerini ölçmüştür. Gelişmiş altı ve gelişmekte olan on ülkeye ait 1980 ve 2015 arası yıllara ait küreselleşme ve eşitsizlik rakamları tablo ve grafiklerle izlenip analiz yapılmaya çalışılmıştır. Analiz yapılırken diğer tüm değişkenler veri kabul edilmiş ve analize dahil edilmemiştir. Gelir eşitsizlikleri ve Küreselleşme oranları incelenmiştir. Ve Küreselleşme oranı KOF Küreselleşme Endeksi üzerinden, gelir eşitsizliği de Gini Endeksi üzerinden incelenip betimsel ve ampirik bir analiz yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda ulaşılan sonuca göre küreselleşme süreci ile eşitsizlikler arasındaki ilişki açıktır. Küreselleşmenin gelişmiş olan

lkelerdeki eşitsizliğe etkisi negatif iken, gelişmekte olan ülkelerde pozitif bir etki gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu iki sonuçtan da küreselleşme ile gelimi ve gelişmekte olan ülkelerin birbirine yakınsadığı sonucu çıkartılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, KOF Küreselleşme Endeksi, Gini Gelir Eitsizliği Endeksi, Eitsizlik.

ABSTRACT

GLOBALIZATION, INTERNATIONAL INCOME DISTRIBUTION INEQUALITY AND KOF GLOBALIZATION INDEX

İBRAHİM EKİNCİ

Due to various needs and reasons on Earth, countries have entered into economic, social and political relations with each other, and this process and network of relations is called globalization. Globalization is a rapidly developing and rapidly expanding process. It should be taken into account that the process is completely dynamic, not static. As globalization accelerated, some positive and negative consequences emerged. The effects of the globalization process vary according to the level of development of the countries. In this study, globalization is considered as a concept and defined. The fact that there are many definitions is that there are both young and ideological interpretations of the concept. Then income, income inequality, methods of measuring income inequality have been examined and tried to be defined. Again, in the study, rather than being interpreted according to ideological perspectives, globalization was considered numerically, and post-1980 globalization figures were examined by the KOF Globalization Index. The KOF globalization index is the largest index of very large variables and used in measuring globalization. It measures the economic, social and political aspects of globalization. Tables and graphs of globalization and inequality figures for the 1980s and 2015s of the developed and developing ten countries were analyzed and analyzed. When analyzing, all other variables were accepted and the analysis was not included. Income inequalities and globalization rates are examined. And the rate of globalization has been analyzed through KOF Globalization Index and income inequality has been examined through Gini Index and a descriptive and empirical analysis has been tried. As a result of the study, the relationship between

globalization process and inequalities is obvious. While the impact of globalization on inequality in developed countries is negative, a positive effect is observed in developing countries. Therefore, these two conclusions are the result of globalization and the fact that developed and developing countries are close to each other.

Key Words: Globalization, KOF Globalization Index, Gini Income Inequality Index, Inequality.

ÖNSÖZ

Ülkelerin ekonomileri incelenirken gelir artışının önemli olduğu kadar gelir ekonomik ya da ekonomik olmayan aktörler arasında nasıl dağıldığı da önemli bir konudur. Gelirin eşitsiz dağılımı ekonomik, sosyal ve siyasal birçok alana da etki ederek çeşitli sorunlara yol açarak ülkelere ve dünyaya ciddi zararlar verebilmektedir. Bundan dolayı en az gelirin artırılmasına yönelik yapılan çalışmalar kadar üzerinde durulması gerekmektedir. 1980 sonrası hızla gelişen küreselleşmeyle birlikte bu iyice göz önüne çıkmıştır. Bunun adına küreselleşmeyle gelen bilincin artması ya da karşı cepheden bakıldığında da ekonomik liberalizasyonun etkileri de denilebilir. Küreselleşmenin ülkeler arası eşitsizliklere olan etkisi, ülkeler içi eşitsizliklere etkisi sürekli tartışma konusu olmuştur. Ancak ileride de göreceğimiz üzere bu tartışmalar sürekli ideolojik alt yapılar üzerine inşa edilmiş eleştirilerden başka bir şey değildir. Bunları elemine etmenin ve sürece objektif bakabilmenin en etkili yollarından biri olan istatistik ve rakamlar işte burada devreye girecektir.

Çalışmada, önce küreselleşme süreci incelenmiştir. Tanımı, kavramı, kaynakları, tarihi, avantaj ve dezavantajlarıyla küreselleşme ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından gelir, gelir eşitsizliği ve gelir eşitsizliği ölçüm yöntemleri ele alınmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan on altı ayrı ülkenin küreselleşme ve eşitsizlik oranı, KOF Küreselleşme endeksi ve Gini endeksi üzerinden 1980-2015 yılları arası beş yıllık periyotlarla incelenmiş ve nasıl bir seyir izlediği gözlemlenmiştir.

Çalışmam boyunca teşvik, yönlendirme, olumlu eleştiri ve müdahaleleriyle desteğini hiç ama hiç eksik etmeyen danışmanım Prof.Dr.Dündar Murat Demiröz hocama, lisans ve yüksek lisans dönemlerimde beni sürekli yazmaya ve araştırmaya teşvik eden, destek veren Doç.Dr.Emine Tahsin hocama ve tüm İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı iletirim.

İBRAHİM EKİNCİ

İSTANBUL-2018

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
GRAFİK LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME TANIMI, TARİHÇESİ, KAYNAKLARI VE ETKİLERİ

1.1 TANIM VE KAVRAM	3
1.1.1 Küreselleşme Kavramı.....	3
1.1.1.1 Küreselleşmenin İktisadi Teorik Tanımı.....	8
1.1.1.2 Küreselleşmenin İktisadi Güncel Tanımı.....	9
1.2 Küreselleşmenin Tarihi Gelişimi ve Kaynağı.....	10
1.2.1 Küreselleşmenin Kaynağı ile İlgili Hipotezler.....	10
1.2.1.1 Bütünleşiklik Hipotezi	11
1.2.1.2 Döngüler Hipotezi.....	12
1.2.1.3 Dönemler Hipotezi.....	12
1.2.1.4 Olaylar Hipotezi.....	13
1.2.2 Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi	13
1.2.2.1 Birinci Dönem.....	15
1.2.2.3 Üçüncü Dönem	16
1.3 Küreselleşmeye Farklı Yaklaşımlar	17
1.3.1 Aşırı Küreselleşmeciler(Radikaller)	17
1.3.2 Küreselleşme Karşıtları(Kuşkucular).....	19

1.3.3 Dönüşümcüler	19
1.4 Küreselleşmeye Yol Açan Faktörler	21
1.5 Küreselleşmenin Avantajları ve Dezavantajları	23
1.5.1 Küreselleşmenin Avantajları	23
1.5.2 Küreselleşmenin Dezavantajları	27

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI, GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

2.1 Gelir	29
2.2 Gelir Dağılımı	29
2.3 Gelir Dağılımı Türleri	30
2.3.1 Fonksiyonel Gelir Dağılımı	30
2.3.2 Kişisel Gelir Dağılımı	31
2.3.3 Sektörel Gelir Dağılımı	31
2.3.4 Bölgesel Gelir Dağılımı	31
2.4 Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Nedenleri	31
2.5 Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri	33
2.5.1 Boy Sırası Diyagramı(Jan Pen Geçit Töreni).....	34
2.5.2 Sıklık Dağılımı	35
2.5.3 Lorenz Eğrisi.....	36
2.5.4 Logaritmik Dönüşüm	37
2.5.5 Görelİ Orta Sapması (M).....	38
2.5.6 Gini Katsayısı (G)	39
2.5.7 Varyans (V).....	39
2.5.8 Değişim Katsayısı	40
2.5.9 Logaritmik Varyans	40
2.5.10 Atkinson Yöntemi	41
2.5.11 Bozdağ Nüfus Etkinliği Katsayısı	42
2.5.12 Pareto Optimumu	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KOF KÜRESELLEŞME ENDEKSİ, KÜRESELLEŞME VE
EŞİTSİZLİK ANALİZİ

3.1 Küreselleşme ve Eşitsizlik	45
3.1.1 KOF Küreselleşme Endeksi Alt Endeksleri ve Değişkenleri.....	47
3.2 Seçilmiş Ülkelerde 1980-2015 Yılları Arasındaki KOF Küreselleşme Endeksi Oranları ve GINI Endeksi Karşılaştırılması	58
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA	65

TABLO LİSTESİ

Tablo(1.1) Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması.....	21
Tablo(3.1) KOF Küreselleşme Endeksi Öğeleri.....	57
Tablo(3.2) Seçilmiş Ülkelerin Yıllara Göre KOF Küreselleşme Endeksleri.....	59
Tablo(3.3) Seçilmiş Ülkelerin Yıllara Göre GINI Endeksleri.....	61

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil(2.1) Boy Sırası Diyagramı.....	36
Şekil(2.2) Sıklık Dağılımı Diyagramı.....	37
Şekil(2.3) Lorenz Eğrisi.....	38
Şekil(2.4) Logaritmik Dönüşüm Diyagramı.....	39

GRAFİK LİSTESİ

Grafik(3.1) Küreselleşme Endeksi(%)-Dünya.....	54
Grafik(3.2) Küreselleşme Endeksi(%)-Ülkeler.....	55
Grafik(3.3) Küreselleşme Endeksi(%)-Ülkeler.....	56

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ÇUŞ: Çok Uluslu Şirket

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

ILO: Uluslar arası Çalışma Örgütü

IMF: Uluslar arası Para Fonu

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Küreselleşme, uluslararası ve uluslar ötesi ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilerin yoğunlaştığı, karşılıklı bağımlılığın arttığı ve dünyanın küçük bir köy olarak algılanmasına ön ayak olan süreci ifade etmektedir. İlk çağlardan itibaren bilim ve teknolojinin insanlık tarihindeki artan önemi bu sürecin en önemli belirleyicisi olmuştur. Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, coğrafyanın önemini ve engelini ortadan kaldırmış, ulaşım ve iletişim maliyetlerinde önemli düşüslere neden olmuş, bunun sonucunda da ekonomi, siyaset, sosyal hayat ve günlük yaşamda insan, toplum ve devletler küreselleşmenin etkisi altına girmişlerdir.

Küreselleşme süreci beraberinde hem olumlu hem de olumsuz birçok olguyu da beraberinde getirmiştir. Küreselleşmeyle birlikte karşılıklı işbirliği, bütünleşme, sosyal ve siyasal bilinç oluşmuş, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi kavramların önemi artmıştır. Ancak bunların yanında terör, şiddet gibi olumsuzluklar uluslararası hale gelmiş, kültürel yozlaşma, bireysel yalnızlık gibi olumsuzluklar da ortaya çıkmıştır.

İletişim teknolojilerinde yaşanan büyük gelişmelerle tetiklenen, ulaşım imkanlarının kolaylaşmasıyla hızlanan küreselleşme süreci genel olarak üç boyutlu bir dinamik süreçtir. Küreselleşmenin bu boyutları ekonomik, politik ve sosyal boyutlardır.

Küreselleşme kavramına ilişkin birden fazla, farklı boyut ve alanlarda tanımlamalar yapıldığı gibi tarihi ve kaynağı ile ilgili tartışmalar da bir o kadar çeşitlidir. Bunun temelinde de sürecin farklı dünya görüşleri ve farklı alanlarda incelenmesidir. Ancak tartışmalar ve tanımlamalarda da değinileceği üzere nitelendirmelerde ağırlık küreselleşmenin ekonomik yönüyle ilgilidir.

Bu çalışmada, küreselleşmenin tanımlarına, tarihsel gelişimine, kaynağı ile ilgili tartışmalara yer verilmiş, küreselleşmenin 1980 yılı itibarıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelenmiştir. İncelemeler yapılırken ülkelerin KOF küreselleşme endeksleri ve Gini endekslerinden

yararlanılıp değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışma genel bir değerlendirme ve yorumların yer aldığı sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME TANIMI, TARİHÇESİ KAYNAKLARI VE ETKİLERİ

1.1 TANIM VE KAVRAM

Bu bölümde küreselleşmenin genel bir tanımı yapılacaktır. Bununla ilgili bir literatür taraması yapılacak ve çeşitli tanımlamalar ortaya konulacaktır. Ayrıca bu bölümde küreselleşmenin özel olarak ekonomik teorik ve güncel tanımlamalarına yer verilecektir.

1.1.1 Küreselleşme Kavramı

Hayatımızın artık her noktasında muhatap olduğumuz küreselleşme kavramı belirli mutlak bir tanıma sahip olmasa da yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Ancak kavramsal olarak henüz daha çok genç diyebileceğimiz bir yaşadadır. Ritzer (2010), “Küresel Dünya” adlı kitabında Nayan Chanda’nın dünya çapında bir veri tabanını tarayarak yapmış olduğu çalışmasını aktarmıştır. Bu veri tabanından çıkan sonuçlar bir hayli ilginçtir. 1979 yılına kadar küreselleşmeye dair referans bulunmazken 2001 yılında yapılan atıflar 57 bin adet üzerine çıkmıştır. Ritzer (2010) bahsi geçen kitabında küreselleşmeyi şöyle tanımlamaktadır;

“Küreselleşme, artan akışkanlıkları ve insanların, nesnelere, mekanların, bilginin büyüyen çok yönlü akıntıları ile bunların karşılaştığı ve yarattığı yapıları içeren gezegen çapındaki bir süreç ya da bir dizi süreçtir...”

Son yıllarda başta iktisadi olmak üzere sosyal bilimlerde yazınında küreselleşme sıkça yer almıştır. Bazen mevcut durumu açıklamaya yönelik bir olgu, bazen eğilimleri yansıtan bir süreç ve çoğu zamanda idealize edilmiş bir nihai hedef olarak ortaya konmuştur. Dolayısıyla kavram çok karmaşık bir süreç ve çelişkili öğelere de sahip olmasıyla herkesin farklı anlamlar verdiği bir kavram haline almıştır. Bu yolla küreselleşme, iktisadi ve sosyal sorunların sebebi, sonucu ve/veya nihai çözümü olarak farklı yaklaşımlarla karşımıza çıkmıştır (Demir, 2001: 74).

Küreselleşme ile ilgili literatür çok geniş olduğundan ve konuya ilgi de bir hayli yüksek olmasına rağmen kavramın net bir tanımı yoktur. Bunun sonucunda da kavram ile ilgili tanımlamalar da yapılabilmektedir. Temelde, dünya genelinde ulusal olan çoğu kavramın anlamını yitirmesi olduğu da söylenebilir. Ulusal aidiyetler, ulusal kimlik, fikirler, olaylar yerini tamamen küresel olana terk etmiştir. Bunun sonucunda da dünya küçülmüş, ulusallık anlamını yitirmiştir. İşte bu bilincin ortaya çıkışı, dünya algısının değişti sürecini de ifade eden kavram küreselleşmedir(Tutar, 2000, 17).

Peter Marcuse (2000) küreselleşme için şöyle bir yaklaşım getirmektedir;

“Küreselleşmenin gerçekten dikkate değer bir dili vardır. Her şeyden önce, küreselleşme sözcüğü birçok bakımdan “kavram olmayan” bir sözcüktür. Denilebilir ki,1970’ten bu yana, ister enformasyon teknolojisinde ilerleme, ister hava taşımacılığındaki yaygınlaşma, ister döviz kurlarındaki spekülasyon, ister sınır ötesi sermaye akışlarında artış olsun, farklı görünen her şeyin sıradan bir kataloğudur. Kültürün, kişisel pazarlamanın, küresel ısınmanın, genetik mühendisliğinin, çok uluslu şirket gücünün, yeni uluslararası iş bölümünün, emeğin uluslararası hareketliliğinin ulus devletlerin azalan gücünün post-modernizmin veya post-fordizmin Disney’leştirilmesidir.” (Marcuse, 2000; Tartanoğlu, 2001; 201).

Ekonomik olarak nitelendirebileceğimiz ilişkiler insanoğlunun var olduğu ilk günden itibaren vardır ve sürekli artarak devam etmiştir. İnsanlar, toplumlar, kabileler ve uluslar ilişkilerinin boyutu fark etmeksizin sürekli olarak ihtiyaçları doğrultusunda karşılıklı ilişkilerde bulunmuşlardır. Günümüzde küreselleşme olarak adlandırdığımız süreç, bu ilişkilerin ortaya çıkması ile oluşmuş alternatifsiz ve reddedilemez bir gerçektir. Ülkelerin, milletlerin, toplumların daha iyi ve daha nitelikli bir hayat sürebilmeleri küreselleşmeye ve dışa açılmaya bağlı gözükmektedir.

1870’li yıllarda modern ekonomiyle dinamik olarak ortaya çıkan küreselleşme, 1960’larda çeşitli makale ve kitaplarda kendine yer bulmuş, 1980’li yıllarda hızla yayılmış ve nihayet 1990’lı yıllara gelindiğinde de akademik ve bilimsel çevrelerce kabul edilen ve yaygın olarak kullanılan bir terim haline gelmiştir

(Bozkurt, 2000: 18). Küreselleşme kavramı olarak 1833 yılında İngiliz iktisatçı W. Foter'in yazdığı ekonomik kaynakların dağılımı ve kullanımını konu alan bir makalede kullanılmıştır. Ayrıca yine kaynakların dağılımı ve kullanımı ile ilgili Garrett Hardin tarafından 1968 yılında yazılan bir makalede kullanıldığı görülmüştür (Karabıçak, 2002: 116). Kronolojik olarak bakıldığında ise 1980'li yıllarda terim ekonomik olarak kullanılmaya başlanmış ve 1990'lı yıllardan sonra da sosyoloji, politika ve uluslar arası ilişkiler gibi diğer sosyal disiplinlerde kullanımı yaygınlaşmıştır (Ülman, 2000: 1).

Yaklaşık 1980'li yıllardan beri küreselleşme ile ilgili birçok eser birçok değişik alanda ortaya konulmuş ve bakış açısı, ideoloji gibi etkenlerle küreselleşmeden ne anlaşılması gerektiği de farklılaşmıştır (Ateş, 2006: 25). Çok farklı tanımlamalar yapılmasının temelinde yatan sebep hem kavramın daha taze bir kavram olmasına hem de küreselleşme konusunu irdeleyen ve inceleyen çeşitli sosyal bilimlerin mutabık oldukları bir tanımının olmamasıdır. Küreselleşmeyi, Amerikan Ulusal Savunma Enstitüsü, "malların, hizmetlerin, paranın, teknolojinin, fikirlerin, enformasyonun, kültürün ve halkların hızlı ve sürekli bir biçimde sınır ötesine çıkışı..." olarak değerlendirirken, yine aynı enstitü yaptığı bir çalışmayla sürecin ulus devletler arasında çok büyük bir bütünleşmeyi sağladığını, ulusal olan ve uluslar seviyesinde olan tüm ilişkilerin uluslararası hale geldiğini saptamıştır (Öymen, 2000: 26).

Küreselleşme genel olarak dünya çapında tüm ülkelerin entegrasyonu süreci ile birlikte yaygınlaşan ilişkiler bütünüdür. Dünyanın soğuk savaşı sürecinin, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve SSCB'nin dağılmasıyla bitmesinin ardından ideolojik kutuplaşmalar da sona ermiştir. Bloklara ayrılan ülkeler arası karşıtıkların sona ermesiyle birlikte farklılıklar bilinir ve tanınır hale gelmiştir. Tüm bu yaşanan süreçler birbiriyle bağlantılı süreçler olup küreselleşmeye de ön ayak olmuşlardır. Her türlü ilişkiler ulusal olmaktan çıkıp dünya çapında yaygınlaşmıştır. Bu yayılım, gelişim ve entegrasyon süreçleri de küreselleşmeyi doğurmuştur (Güzecik, 1999: 17).

Son zamanlarda özellikle sosyal bilimlerde popüler tartışma konusu olan “küreselleşme” kavramı kesin bir tanıma sahip değildir. Ancak kavram dünya genelinde ulusa ait kimliklerin, sınır ve ekonomilerin çözüldüğü ve bu alanların küresel aktörlerce belirlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Tutar, 2000: 15). Temelde küreselleşme iktisadi bir süreçtir ve ticaretin ile sermayenin önündeki koruma ve engellerin kaldırılmasıdır. Hakim ideoloji haline gelmesi ise teknolojinin ilerlemesi, iletişim ağının genişlemesi ve işlem maliyetlerinin düşmesi sayesinde olmuştur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği(SSCB)’nin dağılması, Berlin Duvarı’nın yıkılması gibi olaylar sonucu gücü katlanmış ve dünyaya yayılmıştır. Bu süreçle ülkelerin büyük çoğunluğu ekonomilerini küresel piyasaya açmıştır. Bu yeni düzenin vaatleri arasında uluslar arası rekabetin artması, kaynakların etkin dağılımı ve verimli kullanımı ve tüm ülkelerin yüksek refah düzeylerine erişmeleri vardır (Danışoğlu, 2007: 217). Küreselleşme son yıllardaki ekonomik, teknolojik, politik ve kültürel yapılarıdaki değişim ve gelişimleri tanımlamak için, anlamı kişilerden ziyade ideolojik bakış açısına göre değişen bir kavramdır. Kimileri küreselleşmeyi Çok Uluslu Şirketlerin (ÇUŞ) uydurduğu bir efsane ve propaganda aracı olduğunu söylerken kimilerine göre de sınırları ortadan kaldıran ve pozitif anlamda dünyanın çehresini ve kaderini değiştirecek bir süreç olduğu düşünülmektedir.

Çağın doğurduğu sonuçlar olarak iktisadi ilişkiler artmakta, üretimde iş bölümü ve uzmanlaşma yapısı değişmekte ve daha geniş piyasalar oluşmaktadır. Bunun sonucunda da geleneksel sanayi toplumu ve ulus devlet sınırları yetersiz kalmış ve daha büyük bir yapıya yönelim olmuştur. Avcı-toplayıcıların kabilelerinden, tarım toplumunun yerel topluluklarına ve buradan da sanayi toplumunun ulus devletine olan toplumsal evrimin yönü küresel topluma evrildiği kanısı doğmuştur (Demiröz, 2016: 1).

Samir Amin’e göre birbiri ile iç içe geçmiş ve bağlantılı birçok alanı içermesine rağmen, hakim literatür küreselleşme kavramını Pazar ekonomisi merkezli liberal ideolojinin tekelinde olduğunu gösterir (Amin, 1997: 27).

Küreselleşme kavramı, yoğunlaşan ve giderek artan ekonomik ilişkileri, aynı zamanda da batılı değerlerin dünyanın diğer toplumlarına yayılması sürecine verilen

isimdir(Ateş,2006). Üretilen mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı, sermaye hareketleri ve dış ticareti engelleyici sınırların kaldırılması, devletin iktisadi hayatının pasifize edilip dünya üzerinde serbest tek pazar oluşturmayı hedefleyen sürece küreselleşme denilmektedir (Kazgan, 1999: 95).

Küreselleşme yerel ve evrensel yönde olmak üzere iki yönlü bir süreci işaret etmektedir. Bunun yanı sıra küreselleşme anlık görüntü olan bir durgun yapıdan daha ziyade hareketli, devingen ve sürekli bir yapıya sahiptir (Bayar, 2008: 27).

Ekonomik olarak en çok değinilen ve genel kabul gören bir diğer tanım da ekonomik aktör ve nesnelerin serbest dolaşımı önündeki uluslararası sınırlamaların kaldırılmasıdır. Yani mal, hizmet, sermaye ve finans hareketlerinin kısıtlamalarının kaldırılması küreselleşme sürecini belirtmektedir. Ulaşım ve iletişim maliyetlerindeki düşüşler ve dünya genelindeki korumacı politikaların yerini liberal politikalara evrilmesi sonu küreselleşme ortaya çıkmıştır (Crafts, 2004: 47).

Küreselleşme ile ilgili yapılan bir tanım da sürecin 1960'lı yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerin birikmiş sermayesinin reel yatırımdan ziyade finansal yatırıma çekilmesi ve ulus sınırları dışında rant arayışı ile üretim, yatırım ve uluslar arası iş bölümünde yaşanan köklü dönüşüm ve değişimlerin süreci olmasıdır (Nakiboğlu, 2004: 44).

Hirst ve Thompson'a (2002) ait "Küreselleşmenin Geleceği(The Future of Globalization)" adlı makalede küreselleşme, artan uluslar arası bağımlılık ve buna bağlı olarak artan ticaret akışı, uluslar arası yatırım ve iletişimin gelişmesi olarak tanımlanmaktadır (Hirst ve Thompson, 2002: 247). Küreselleşme konusunda özellikle ismi geçen yazarlardan Joseph Stiglitz, küreselleşmeyi serbest ticarete ve ulusal ekonomilerin ortak bir sisteme entegre olması için olumlu olarak kullanılacak bir güç olduğunu, bütün ülkelerin ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin refahının artmasını ve zenginleşmelerini sağlayacak bir süreç olarak tanımlamaktadır (Stiglitz, 2002: 9).

Yapılan bu tanımlamara ek olarak yine literatürde geçen diğer bazı küreselleşme tanımlarını da ekleyebiliriz. Sainath (2005) küreselleşmeyi uluslar üstü

güce sahip mega şirketlerin kar peşinde koşması olarak nitelendirirken, Boratav (2000) küreselleşmeyi, sömürü düzeninin yeni ve çağdaş hali olarak değerlendirmektedir (Eroğlu ve Albeni, 2002: 21). Oran (2001) ise küreselleşme sürecini Batı'nın kapitalizm, laiklik, insan hakları, rasyonalite gibi değerlerinin dünyaya yayılması süreci olarak nitelemiştir. Akman (1999), kapitalizmin yaşayabilmesi ve devam edebilmesi için sürekli olarak kar etmesi gerekliliğinden yola çıkarak, serbestleşmenin bunu sağladığını ve tüm dünyanın ortak bir tek pazar haline getirilmesinin küreselleşme olduğunu iddia etmiştir (Gülçubuk, 2002: 27).

Küreselleşme ile ilgili tanımlara ve değerlendirmelere bakıldığı zaman özellikle akademik çevrede tam ve net bir tanım görünmemektedir. Çeşitli ideolojilere bağlı olarak yine bu ideolojilerin penceresinden değerlendirildiği ölçüde geniş bir yelpazede birçok tanımı mevcut olduğu ortadadır. İktisadi açıdan baktığımızda ise küreselleşme ile ilgili teorik ve güncel olmak üzere iki ayrı tanımı yapılabilir. Teorik tanım hali hazırda gerekli şartlara ulaşmamış olup yakın zamanda da gerçekleşeceğine dair bir emareye sahip değildir. Güncel tanım ise küreselleşmeyi mevcut ve hali hazırda gerçekleşmiş ekonomik karşılıklı bağımlılık temelli bir olgu olarak tanımlar (Demiröz, 2016: 11)

1.1.1.1 Küreselleşmenin İktisadi Teorik Tanımı

Küreselleşmenin iktisadi teorik tanımı yapılırken ekonomik aktörleri küreselleşmesinden söz edilebilir. Dünya genelinde, her türlü mal ve hizmet ticaretinin, her türlü emeğin, fiziki ve finansal sermayenin ve enformasyonun tam serbest olarak ülkeler arasında dolaşımı ve Ortak Pazar'ın kurulması küreselleşme olarak tanımlanabilir.

Teorik olarak yapılan bu tanımın gerçekten uzak olduğu görülmektedir. Küreselleşme sürecinin Ortak Pazar'ı yarattığını ya da dünya ticaretinin buna evrildiğini gösteren bir sürece ihtiyaç olduğu görülürken bunun gerçekleşmediğini ve farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin olduğunu göz ardı ettiğini görmekteyiz. Ulus devletler bazında da bakıldığında bu devletlerin aralarındaki çeşitli siyasi

gerginlikler, sosyo-politik farklılıklar, iktisadi farklılıklar, demografik yapı, coğrafi farklılıklar gibi etmenlerin de etkisiyle küresel bir Ortak Pazar gayri muhtemeldir. Bunun sağlanması yüksek oranda etkili ve verimli bir alt yapıyı gerektirmektedir. Bütün bu etkenler bir araya getirildiğine akademik çevredeki çoğu iktisat uzmanı açısından küreselleşmenin teorik tanımı değerli ve yararlı değildir. Teorik tanım güncelde olandan çok olması gereken veya arzulanan bir ütopya örneğidir (Demiröz, 2016: 11).

1.1.1.2 Küreselleşmenin İktisadi Güncel Tanımı

Küreselleşmenin iktisadi olarak teorik tanımı yapılırken olandan ziyade olması istenilen durum ifade edilmektedir. Bu yüzden tanımın iktisadi olarak güncel ve geçerli tanımı yapılması gerekmektedir. Buna göre; Küreselleşme, dünyadaki çoğu ülke arasında ortak bir konsensüse dayanmadan, yalnızca sanayi ürünlerinin, bilginin, hizmetlerin ticaretinin, beşeri sermayenin ve finansal sermayenin ülkeler arası dolaşımının tam serbest olması durumudur. Bunun yanında fiziki sermayenin dolaşımı kısıtlı, emeğin dolaşımının ise neredeyse imkansız olduğunu da eklemek gerekmektedir.

Yukarıdaki güncel tanımlamaya göre her şeyden önce tam bir küreselleşmenin olmadığı gözlenmektedir. Ulusların kontrol sınırlarını aşan küresel pazarı kontrol altına alan ortak bir uluslar arası hukuk üzerinde bir konsensüsün sağlanmadığı ve ortak bazı çıkarlar sonucu kürenin bazı yerlerinde birleşen ülkelerin bölgesel birlik yapılarına yöneldiği söylenebilir. Bu yapılar da çoğu akademisyen çevresinde küreselleşmeyi desteklemek yerine tam tersi bölgeselleşmeye giden bir süreci göstermektedir.

Küreselleşmenin güncel tanımını teorik tanımından ayıran diğer önemli başlık ise bütün mal ve hizmetlerin, bütün üretim faktörlerinin ve enformasyonun tam hareketliliğinin sağlanamamasıdır. Üretim faktörlerinde tam hareketlilik mali ve beşeri sermaye ve zihni emekte vardır. Fiziki sermayenin tam hareketli olmasa da ülkeler arası bir hareketliliği söz konusu iken diğer üretim faktörü olan fiziki emeğin

hareketliliğinin olmadığı ya da çok kısıtlı olduğu görünen bir gerçektir. Bu genel özellikler değerlendirildiğinde küreselleşme olgusunun henüz tam gerçekleşmemiş olduğu ve yukarıdaki tanımlamalarda da belirtildiği üzere dinamik bir yapı olduğu anlaşılmaktadır (Demiröz, 2016: 12).

Demiröz'ün “Küreselleşme Şartlarında Dış Ticaretin Genel Teorisi” adlı kitabında küreselleşmenin teorik ve güncel tanımları gözden geçirilerek bir küreselleşme tanımı yapılmıştır (Demiröz, 2016: 17):

“Dünya ülkeleri ve dünya ülkelerinin gruplaşarak oluşturduğu farklı iktisadi entegrasyon bölgeleri arasında, herhangi bir uluslar arası konsensüsle oluşturulmuş uluslar arası kural ve normlara bağlı kalmadan, spesifik faktörlerin(fiziki ve beşeri sermaye, zihni emek, girişim) ülkeler arası ve sektörler arası tam hareketli ama sektörler arası hareketsiz, ortak faktörlerin(mali sermaye istisna) ülkeler arası ve bölgeler arası sınırlı hareketli ama sektörler arası tam hareketli olduğu, spesifik faktör yoğun ürünler sınırsız serbest ticarete konu olduğu serbest ticarete konu olurken ortak faktör yoğun ürünler sınırlı ticarete konu olduğu entegrasyon sürecine Küreselleşme adı verilir.”

1.2 Küreselleşmenin Tarihi Gelişimi ve Kaynağı

1.2.1 Küreselleşmenin Kaynağı ile İlgili Hipotezler

1870'lerde modern ekonominin başlangıcı ile küreselleşme ortaya çıkmış, 1960'lı yıllarda çeşitli makale ve kitaplarda kavramsal olarak incelenmiştir. 1980'li yıllarda neo-liberalizmle birlikte dünyadaki dünyada çeşitli etkilerle yaygınlaşmıştır. 1990'larla birlikte kavram sosyal bilimlerde üzerinde en çok konuşulan, literatürde kendine çok geniş bir yer bulan bir kavram olan küreselleşme çoğu çevre tarafından kabul gören ve tartışılan bir kavram olmuştur (Bozkurt, 2000: 18). Kavramın tarihsel olarak ve konu bakımından gelişimi ise 1980'li yıllarda akademik çevrelerce ekonomi alanında daha sonra 1990'lı yıllarda da sosyoloji, kültür, siyaset, medya alanlarında da incelendiği gözlenmiştir (Ülman, 2001: 23).

Küreselleşmenin tanımında da olduğu gibi tarihi ve kaynağı konusunda da henüz üzerinde uzlaşmaya varılmış bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Tarihsel süreç içerisinde küreselleşmenin gelişme, duraklama ve gerileme dönemleri

yaşanmıştır. Toplumsal ve ekonomik nedenlerle kesintiye uğrayan ve hatta duraklayan küreselleşme süreci bu dönemler sonrasında tekrar hız kazanmıştır. Literatüre 1980’li yıllardan itibaren hızla giren “küreselleşme” kavramı bir süreç olarak 1980 sonrası Berlin Duvarı’nın yıkılması, SSCB’nin çöküşü ve Doğu bloklarının dağılması süreçlerinin ardından teknolojinin, üretimin ve yönetimin yapısal değişiklikleri ve ÇUŞ sayısının artmasının da etkisiyle baş döndürücü bir hıza ulaşmıştır (Elçin, 2012: 1).

Küreselleşmenin tarihinden ziyade kaynağı ile ilgili akademik görüşleri beş başlık altında incelemek mümkündür ;

1.2.1.1 Bütünleşiklik Hipotezi

Küreselleşmenin insanlık tarihi ile bütünleşik olduğunu öne süren bu hipotez Nayan Chanda(2007, xiv) tarafından öne sürülmüştür. Chanda, “Küreselleşme, başka şeylerin yanı sıra daha iyi ve tatmin edici bir hayat arayışında olan temel bir insani arzudan kaynaklanır.” Chanda’nın bu tespiti onu, “daha iyi yiyecek ve güvenlik arayışında olan atalarımızdan küçük bir grubun Buz Çağı’nda Afrika’dan yola çıktığı zaman meydana gelen, insan türündeki ilk küreselleşmenin” izini sürmeye yöneltir. Küreselleşmenin insanlık tarihi ile bütünleşik olduğu görüşünü ortaya atan Chanda daha iyi bir hayat ve ticaret, misyon çalışması(din), macera ve fetih olmak üzere dört temel özellik üzerinde duruyor (Ritzer, 2011: 57). Harari’de buna benzer bir yorumla toplumsal evrimden bahsetmektedir. Bu iki yazarın da görüşleri 70 bin yıl önceye giden uzun dönemli bir trendi anlatsa da güncel bir sorun olan küreselleşmeyi sebep ve sonuçlarıyla ortaya koymaktan uzaktır (Demiröz, 2016: 6). İnsanlık tarihine ya da toplumsal evrimin tarihine bakıldığında doğrusallıktan ziyade döngüsel bir sürecin olduğu gözükmemektedir. Günümüz toplumlarında en uygar addedilen toplumların yanında en iptidai toplumların da var oluşu bunun bir kanıtı niteliğindedir.

Bütünleşiklik hipotezi, insanlık tarihinde toplumların evriminin ilkelikten medeniliğe doğru olduğunu kabul etmektedir. Ancak günümüzde de görüldüğü üzere ilkel ve medeni olarak adlandırılan toplumlar aynı dönemlerde dünya üzerinde bulunmaktadır.

1.2.1.2 Döngüler Hipotezi

Küreselleşmenin kaynağı konusundaki ikinci görüş küreselleşmenin uzun dönemli bir döngülü süreç olduğudur. Scholte (2005) tarafından öne sürülen bu hipoteze göre küreselleşme ile ilgili tek bir başlangıç noktası bulmanın zor olmasının yanında buna zaten gerek de yoktur. Bunun nedeni ise uzun süreden beri küreselleşme döngüleri olduğundan böyle bir çabanın gereksiz olmasıdır. Bundan dolayı önemli olan aşamaları belirlemek ya da belirli bir başlangıç noktası bulmak değil, önemli olan bu döngülerin kendileridir. Bu görüş küreselleşme hakkında günümüzdeki “yeni küresel çağ” genel kanısıyla çatışmaktadır. Scholte bu çağın da bir döngü olduğunu ve bir başka döngüyle birlikte geri çekilmeye ve yok olmaya mahkum olduğunu belirtmektedir.

1.2.1.3 Dönemler Hipotezi

Döngüler hipotezinden farklı olarak bu hipotez tek bir küreselleşmeden ziyade küreselleşmelerin olduğunu ve her birinin kendine özgü bir başlangıç noktası olduğunu ve art arda gerçekleşen dönemlerde olduğunu savunur. Therborn (2000: 151-179) art arda gelen ve kendi başlangıç noktalarına sahip altı büyük dönem ya da dalgadan bahseder. Bunlar;

- Dinlerin küreselleşmesine tanıklık eden dördüncü yüzyıldan altıncı yüzyıla kadar olan dönem
- Avrupa sömürge hareketleriyle karakterize edilen on beşinci yüzyıl sonları
- Avrupa ülkelerinin kendi aralarında yaptıkları büyük savaşların olduğu on sekizinci yüzyıl sonları ve on dokuzuncu yüzyıl başları
- Avrupa emperyalizminin zirve olduğu on dokuzuncu yüzyıl ortalarından 1918’e kadar olan dönem
- 2.Dünya Savaşı sonrası dönem
- Soğuk Savaş sonrası dönem

Therborn bu sıralamadan hareketle küreselleşmenin günümüz dünyasına özgü olmadığı sonucuna varmaktadır (Ritzer, 2010: 57-59).

1.2.1.4 Olaylar Hipotezi

Dördüncü görüş olan Olaylar hipotezi küreselleşmeyi uzun çağlar, döngüler ya da dönemler olarak tanımlamaktan ziyade birbirinden bağımsız, çok daha küçük ancak çok sayıda olan etkili olayların bir bileşkesi olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla küreselleşme için pek çok muhtemel başlangıç noktası bulunabilir. Örneğin; Romalı'ların İsa'dan önceki çok kapsamlı fetihleri, Roma'nın yıkılmasının ardından Hıristiyanlığın yükselişi ve yaygınlaşması, İslamiyet'in yaygınlaşması, Akdeniz'de Orta Çağ'da yapılan ticaret faaliyetleri, 1492 yılında Marco Polo'nun Amerika'yı keşfi, 19.yüzyılda Avrupa sömürgeciliği, 20.yüzyılda iki dünya savaşının yaşanması gibi olaylar muhtemel başlangıç noktaları sayılabilirler (Ritzer, 2010: 59).

1.2.1.5 Güncel Değişimler Hipotezi

Bu görüş daha kapsamlı ve daha güncel değişimlere odaklanan ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında ani ve büyük bir değişiklik olduğu iddiasında olan beşinci görüştür. Büyük ve kapsamlı değişimlerden de akademisyenler küreselleşmenin başlangıcı olarak biri jeopolitik, biri iktisadi ve bir diğeri de siyasi olmak üzere üç olayı ön plana çıkarırlar (Demiröz, 2016: 9). Bunlar 2.Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda ABD'nin tam anlamıyla küresel bir güç olarak ortaya çıkması, ÇUŞ'ların ortaya çıkışı ve hızla yayılması ve 1980'li yıllardan sonra Berlin Duvarı'nın yıkılması ve SSCB'nin dağılıp Soğuk Savaş'ın sona ermesi olarak belirtilmiştir (Ritzer, 2010: 63).

1.2.2 Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

İnsanlar arasındaki tüm boyutlardaki ilişki türlerinde daha önce de belirtildiği gibi küreselleşme potansiyel olarak hep varolmuştur. Bilimsel alt yapının oluşturulması iktisat bilimindeki özellikle son 300 yıllık gelişmeyle gerçekleşmiştir.

Bu gelişmelere katalizör etkisi yapan teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin sağladığı üretim artışı yoluyla gerçekleşen üretim fazlası artık pazara yönelik bir üretim haline gelmiştir ve diğer ülkelere bu üretim fazlasının aktarılması küreselleşme sürecine ön ayak olmuştur. 1769 yılında James Watt'ın buhar makinesi mantığını modernize ederek endüstriyel uyarlamasını, İngiltere üretim sürecine uyarlamış ve bunun sonucunda artan aşırı üretim fazlasını eritmesi sağlayacak ekonomik ve politik ortamın sağlanması, küreselleşmenin temellerini atan en önemli tarihsel gelişmedir.

Küreselleşme ile ilgili tanımlamalar yapılırken kapitalizmin devamlılık arz etmesinin sürekli büyümeye gerek duyduğunu, bunun da sömürü ile gerçekleştirilebileceğinden söz edilmişti. Dolayısıyla küreselleşme mevzu bahis olduğunda yeni bir olgu veya süreçten bahsedilmediği açıktır. Tanımlamalar yapılırken ortak bir sonuç ve mutabık olunan bir tanım olmadığı gibi küreselleşmenin tarihi ile ilgili de net ve mutabık olunan bir bilgi bulunmamaktadır. Küreselleşme tek boyutlu bir çizgi olmayıp çok boyutlu bir yapıya sahip olduğundan tek bir çıkış tarihi ortaya koymak pek mümkün gözükmemektedir. Yani tanımında da olduğu gibi tarihi ile ilgili bir uzlaşma da henüz pek yakın görünmemektedir (Çeken ve diğerleri, 2008: 83).

Küreselleşme, gerek karşıtları gerekse de taraftarları tarafından kapitalizm ve emperyalizmle birlikte anılmaktadır. Taraftarları, küreselleşmenin kapitalizmin evriminde bir aşama olduğunu belirtirken küreselleşme karşıtları için de süreç emperyalist sömürünün artarak devam etmesinden ve güçlenmesinden başka bir şey değildir. Sonuç olarak bu görüşe göre küreselleşme kapitalist bakış açısı ve bununla birlikte neo-liberal görüşün yayılmasıdır. Küreselleşmenin tarihsel gelişimini ve evrimini izlemek kapitalizmin tarihini izlemekle mümkün olmaktadır. (Savaş, 2004: 5).

Küreselleşme ile ilgili tarih öncesinden itibaren insanoğlunun varoluşuna kadar inmek mümkündür. İnsanın olduğu her zaman ve mekanda elbette ilişkiler de mevcut olmuştur. Örneğin; ilk insanların avlanmak maksadıyla taştan yonttukları bir av malzemesini bir başka klan ya da avcı grubunun elindeki hayvan derisinden yapılmış giysiyle takas etmiş olması elbette mümkündür. Ancak bu davranışta en basitinden bir pazar oluşturma ve mal ticareti yapma fikri yoktur. Bundan dolayı da

küreselleşmeyi basit insan ilişkileri üzerinden değil uluslar ve onların ilişkileri üzerinden değerlendirme yapmak durumundayız. Bu doğrultuda küreselleşmenin tarihsel evrimini gelişimini üç dönemle incelemek mümkündür;

1.2.2.1 Birinci Dönem

Küreselleşmenin birinci dönemini coğrafi keşifler ile başlatmak mümkündür. Fernando de Magalhes'in dünyanın çevresini dolaşmak için başladığı yolculuk dünyanın küçülmesi olarak da nitelendirebileceğimiz küreselleşmenin fitilini ateşlemiştir. Bu dönemde gelişen keşif çalışmaları ticareti hızlandırmış ve sömürgeciliğin de ilk adımları olmuştur (Tümtekin ve Özgüç, 2005: 29). Sömürgeleştirme, İspanyol ve Portekiz denizcilerinin üstün askeri gücü ve ileri silah teknolojisi ile hızlanmıştır. Bu iki devletin işgal ve sömürü politikalarıyla işgal ettikleri yerlerdeki halkları tahakküm altına alarak ucuz ve bol işgücüne, ucuz ham maddeye ve aynı zamanda da değerli madenlere ulaşmaları demektir. Bu aynı zamanda Merkantilist dönemde başlangıcı olmuştur. Bu dönem şiddet ve silah gücüne dayalı fetihlerin yaşandığı, kolonilerin kurulduğu dönem olmuştur. Her ne kadar ticarete konu olan mal ve hizmetler dar bir çerçevede kalsa da ticaretin sistemli olarak gerçekleştiği bu dönem küreselleşmenin de başladığı dönem olmuştur. (Oran, 2001: 5). Küreselleşme ekonomik yenilikler ve uluslararası sistemin gelişmesi ile ortaya çıkmıştır.

1.2.2.2 İkinci Dönem

Küreselleşmenin ikinci dönemi olarak değerlendireceğimiz dönemin temeli Sanayi Devrimi'dir. Temelinde bilim, teknoloji ve ekonomik üretime uyarlanan icatlar bulunan bu dönem küreselleşmenin muazzam ölçülerde hızlandığı dönemdir. Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelerle buharlı makinenin sanayiye uyarlanmasıyla yaşanan Sanayi Devrimi verimliliği artırmış, üretim artışını sağlamış ve en nihayetinde de üretim fazlasının aktarımı olan uluslar arası ticaretin artışına ve modernleşmesine sebep olmuştur. Üretimdeki artış, sermaye birikimi ve artışını da beraberinde getirmiş, bununla birlikte pazarın genişlemesi gerçekleşirken sömürü düzenini de beraberinde getirmiştir. Sömürüyle ulusal sınırlar aşılarak kaynak arayışı

sonucu küreselleşme hız kazanmıştır. Batılı devletlerin tekelinde olan bu dönemde yeni pazar arayışları serbest ticaretin doğuşuna ve sermayenin aktarılması sürecine ön ayak olarak günümüzde piyasa ekonomisinin temelini oluşturan özel mülkiyete dayalı piyasa mekanizmasının oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir (Savaş, 2004: 24).

1.2.2.3 Üçüncü Dönem

Küreselleşmenin üçüncü dönemi ise 2.Dünya Savaşı ile birlikte başlatılabilir. İkinci dönem olarak nitelendirdiğimiz Sanayi Devrimi'yle ülkeler arasında ticaretin arttığını belirtmiştik. Ancak bu ticaretin ekseriyetle sömürge durumunda olan ülkelerin aleyhinde gelişmiş olduğu görülmüştür. Sömürge devletler ve sömürgeci devletler arasında yaşanan dış ticaret serbestisi, gümrük vergilerinin kaldırılması ve kota uygulamalarının kalkmasıyla küreselleşme süreci hızlanmış olsa da bunun sömürgeci devletlere yararı çok daha fazla olmuştur. Batı'lı ülkelerdeki sermaye ve üretim fazlası sömürgelere aktarılırken onlardan da ucuz ham madde, işgücü ve değerli maden sağlanıyordu. Ancak bu gelişmeler dar bir çerçevede olsa da küreselleşmeye hız kazandırmıştır.

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran küreselleşme sürecini yavaşlatırken 2. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik yıkım ülkeleri bazı önlemler almaya yöneltmiştir. 1944 yılında Bretton Woods'ta yapılan konferanslar yeni dönemin dönüm noktası olmuştur. Bu konferanslar sonucu küresel düzeyde kurumlar kurulması kararı alınmıştır. Dünya Bankası, IMF, WTO gibi küresel otoriteye sahip olan bu kurumlar küreselleşmeyi özellikler geliştirmekte olan ülkelere de yaymış ve süreci daha kapsamlı ve hızlı hale getirmiştir. Daha sonraları sabit kur sisteminin yerine 1970'li yıllarda dalgalı kur sistemine geçiş sermaye hareketlerinin önündeki engellerin de kalkmasına yol açarken küreselleşme kavramı da sadece ticaret ile değil aynı zamanda finans ile de anılmaya başlanmıştır. Günümüze yakın bir dönemde SSCB'nin dağılması, iki kutuplu dünyanın yerini ABD liderliğinde tek kutuplu dünyaya bırakması ile de küreselleşme zirve noktasına ulaşmıştır. Artık alternatifinin olmadığı ve uyum sağlayamayan devletlerin de çağın gerisinde ve oyunun dışında kalacağı iddia edilen süreç her alana yayılmıştır (Çeken ve diğerleri, 2008: 86).

Küreselleşmenin her dönemi önemli kırılma noktaları olarak belirlenmiştir. Bu yaşananlar sonucu görülen küreselleşmenin doğrusal bir evriminden söz etmenin mümkün olmadığıdır. Burada özellikle bilimin artan rolü, ilerleyen teknoloji, iletişim teknolojilerinde yaşanan baş döndürücü gelişmeler çok büyük etkiye sahiptir.

1.3 Küreselleşmeye Farklı Yaklaşımlar

Küreselleşmeye bakış açılarına göre görüşleri üç farklı açıdan Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton'un sınıflandırmasıyla "aşırı küreselleşmeciler", "kuşkucular" ve "dönüşümcüler" olarak üç sınıf olarak ele alabilir ve değerlendirebiliriz (Bozkurt, 2010: 33). Sık sık tekrarlandığı üzere küreselleşmenin tanımı, tarihsel boyutu ve kaynağı ile ilgili üzerinde mutabık olunmuş bir açıklama söz konusu değildir. Yaklaşımlar ve değerlendirmeler araştırmacının, yazarın veya genel olarak insanların kavrama kendi dünya görüşleri doğrultusunda bakması ve incelemesi bu ayrışmalara sebep olmuştur. Dolayısıyla bakış açılarını üç ana grupta incelemek mümkündür.

1.3.1 Aşırı Küreselleşmeciler(Radikaller)

Radikal olarak da adlandırılan neo-marksist ve neo-liberallerden oluşan aşırı küreselleşmecilerin bulunduğu ortak nokta küreselleşmenin ulus devlet üzerine olan etkisidir.

Aşırı küreselleşmeci grup artık devletin piyasaya yenildiğini ve devletlerden çok daha etkili ve güçlü bir piyasa mekanizmasının var olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yeni toplumsal örgütlenme tiplerinin oluştuğunu ve dünya vatandaşlığı kavramının ulusal olanın yerini aldığını da belirten bu grup zenginliğe giden yolun küreselleşmeden geçtiğine inanmaktadır. Ancak aşırı küreselleşmeciler homojen bir görüşü ihtiva etmezler. Grup bireyselliğe ve piyasanın devlete üstünlüğüne vurgu yapan neo-liberaller ile küreselleşmeyi baskıcı kapitalizmin yeni yüzü olarak gören neo-marksistlerden oluşmaktadır (Hablemitoğlu, 2004: 20).

Neo-liberaller süreci ulus devletin etkisini yitirmesi ve egemenliğini yitirmesi olarak değerlendirirler. Artık ulusal düzeydeki tercih ve politikalar etkisizleşmiş ve yerini piyasa mekanizması almıştır. Neo-liberal görüş devletlerin uyguladığı

politikaların verimsizliğinden bahsederken piyasa mekanizmasının rasyonel bir yapı olduğunu ve bunun da küreselleşmeyle sağlandığını belirtmişlerdir. Devletler ulusal düzeylerde hala söz hakkına sahip olsalar da küresel ekonomiye etki edemezler. Bunun sonucu olarak da devletlerden daha üstün ve güçlü piyasalar vardır. Devletler bu süreçte otoritelerini kaybetmişlerdir (Yalçınkaya ve Çılbant, 2012: 6).

Aşırı küreselleşmeciler içinde yer alan neo-marksistler diğer gruptur. Neo-marksistler günümüzde küreselleşmenin kapitalizmin temsilcisi olduğunu iddia etmektedirler. Bu düzenden memnuniyet ve mutluluk duymayan neo-marksistler tüm dünyanın entegre olduğu küresel bir ekonominin varlığını da yok saymamışlardır (Kaymakçı, 2007: 449).

Neo-marksistlerin ve neo-liberallerin aşırı küreselleşmeci görüşün içinde birlikte anılmalarının sebebi her iki gurubun da maddi refahı artırma ve ulus devletin kaldırılmasına yönelik ortak görüşe sahip olmalarıdır. Neo-marksistler bunun küresel düzeyde işçi sınıfına ait halkların gerçekleştireceğine inanırken neo-liberaller küresel piyasaların ve sermaye sınıfının gerçekleştireceğini iddia etmektedirler (Kaymakçı, 2007: 449).

Küreselleşme sürecinde, aşırı küreselleşmecilere göre kazananlar olduğu kadar kaybedenlerin de olduğunu ve “yeni bir küresel işbölümü” olgusunu da kabul etmektedirler. Küresel rekabet sonucu bir kısım gurupların durumları kötü gitse bile ülkeler arasında üretim yönünden karşılaştırmalı üstünlükler bu zararı giderecektir. Bu optimist görüşü neo-marksistler paylaşmamakta ve süreçler birlikte hem ulusal hem de uluslar arası düzeyde eşitsizliklerin ortaya çıkacağını belirtmişlerdir (Bozkurt, 2010: 38).

Ritzer’in (2010) verdiği diğer bir isimle globafili olarak adlandırdığı aşırı küreselleşmecilere göre yükselen gemi beraberinde diğer tüm gemileri de yüzdürecektir. Süreçte kaybedenlerin bekleyip sürecin olumsuz etkilerine sabrettikleri takdirde tamamen olmasa da kazançlı çıkacaklarını savunmaktadırlar. Dolayısıyla bu süreçte herkes kazanacaktır. Ayrıca küreselleşme bütün farklılıkları ortadan kaldıracak, demokrasi ve insan haklarının önemi küreselleşme ile yayılacak

ve bunun sonucunda da küresel boyutta tek bir uygarlığa doğru gidilecektir (Ritzer, 2010: 71).

Aşırı küreselleşmecileri incelerken değinilmesi gereken önemli nokta bu grubun küreselleşme ile ilgili açıklamalarında daha çok ideallerin ve olması istenilen durumun yansıtıldığıdır. Örneğin; ulus devletlerin yok olacağı, tek bir dünya uygarlığının kurulacağı gibi durumlar henüz sadece varsayımdan ibarettir.

1.3.2 Küreselleşme Karşıtları(Kuşkucular)

Kuşkucular, küreselleşmeye karşı olarak aşırı küreselleşmeci görüşün tam karşısındadır. Giddens'in da söylediği gibi "küreselleşmeye her konuda kuşkuyla" yaklaşan bu grup yeni olan hiçbir şeyin olmadığını iddia etmişlerdir. Günümüzden yüz yıl öncesinde de ekonomilerde yüksek oranlarda alış-veriş olduğunu ve bunun tekrarından ibaret olduğunu söylemişlerdir. Bu yeni terim "refah devleti" kavramını yok etmek ve minimum devlet müdahalesini hedefleyen çevrelerin kullandığı bir terimden başka bir şey değildir. Süreç yeni olmaktan ziyadesiyle uzak bir geri dönüştür. Kuşkuculara göre küreselleşme, aşırı küreselleşmeciler tarafından abartılarak ortaya konulmuştur. Dünya üzerinde bütünleşmeler eskiye göre çok daha az düzeydedir. Coğrafi sınırların konulması, seyahatte vize kısıtlamaları gibi uygulamalar bunun en önemli kanıtlarındandır. Küreselleşme gelişmeden ve somut olaylara bağlı yükselişten ziyade ideolojik bir tutum olmakla birlikte, küresel bir birleşme ve bütünleşmeyi değil tam aksine eşitsizlikler yaratan, milliyetçiliği körükleyen ayrıştırıcı bir süreçtir. Yine aşırı küreselleşmecilerin iddia ettiklerinin aksine küresel bir uygarlıktan söz etmek de mümkün değildir. Süreç yeni bölgesel blokların doğuşuna yol açarak çeşitli uygarlıklar arasında çatışmalara ön ayak olacaktır. Ulusal olan hiçbir şey etkisini kaybetmeyecek ve aksine ulusallık gücü ve bilinci artacaktır (Bozkurt, 2000: 24).

1.3.3 Dönüşümcüler

Kuşkucular ve aşırı küreselleşmecilerin arasında duran ve aşırı küreselleşmeci guruba daha yakın olan dönüşümcüler ulus devletin sonunun geldiği tezini de, hiçbir

şeyin değişmediği ve yeni olan bir şeyin olmadığı tezini de reddetmektedirler. Toplumlar ve dünya düzeni baş döndürecek düzeyde değişmiş ve küresel karşılıklı bağımlılık üst seviyelere ulaşmıştır. Ekonomideki mal ve hizmet ticareti, sermaye hareketleri kuşkucuların iddia ettiği gibi yüz yıl öncesine göre azalmamış aksine kıyas kabul etmeyecek ölçüde artmıştır (Kaymakçı, 2007: 7).

Dönüşümcü yaklaşım özellikle ulus devletin yeri konusunda hem kuşkucularla hem de radikal küreselleşmeci yaklaşımla ayrılmaktadır. Dönüşümcüler milli devletin ve yerel hükümetlerin konumlarını yeniden yapılandırdıklarını öne sürmektedirler. Bu radikallerin ulus devletin önemini kaybettiği yönündeki görüşüne ve kuşkucuların da hiçbir şeyin değişmediğine yönelik tezine karşı çıkmaktadır (Bozkurt, 2010: 35)

Tablo (1.1) Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması

	Radikaller	Kuşkucular	Dönüşümcüler
Yenilikler	Küresel bir çağ	Ticaret blokları, Geçmiş dönemden daha zayıf jeo-yönetişim	Tarihsel olarak eşi görülmedik düzeyde küresel karşılıklı bağımlılık
Temel Özellikler	Küresel Kapitalizm, Küresel Yönetişim, Küresel Sivil Toplum	Dünyanın 1980'lerde olduğundan daha az karşılıklı bağımlılık	Yoğun ve derin küreselleşme
Ulusal Hükümet Egemenliği	Geriliyor ve aşınıyor	Güçleniyor ve çoğalıyor	Yeniden inşa ediliyor ve yeniden yapılıyor
Küreselleşmeyi Hızlandıran Etkiler	Kapitalizm ve teknoloji	Devlet ve piyasalar	Modernitenin birleştirici gücü
Tabakalaşma	Eski hiyerarşilerin	Giderek artan	Dünya

	aşınması	Güney'in marjinalleşmesi	düzeninin yeni mimarisi
Güçlü Motif	Mc Donald's vb.	Ulusal çıkar	Siyasal topluluğun transformasyonu
Küreselleşmenin Kavramsallaştırılması	İnsani eylemin çerçevesinin yeniden düzenlenmesiyle	Uluslararasılaşma ve Bölgeselleşme	Belli bir mesafedeki eylemlerin ve bölgeler arası ilişkilerin revizyonu
Tarihsel Evrim	Küresel Uygarlık	Bölgesel bloklar, Uygarlık çatışması	Karşılıklı bağımlılık, Küresel Bütünleşme ve parçalanma
Özet	Ulus devletinin sonu	Uluslararasılaşma devletinin kabulü ve desteğine bağlı	Küreselleşme devletinin gücünü ve dünya siyasetini dönüştürüyor

Kaynak: Bozkurt (2010)

1.4 Küreselleşmeye Yol Açan Faktörler

Küreselleşme sürecini hızlandıran ve günümüzde küreselleşmeyi bir olgu olarak karşımıza çıkaran sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda ortaya çıkan faktörlerin etkisi olmuştur (Çeken, 2003: 6).

Kongar küreselleşmenin günümüzdeki halini almasını sağlayan iki temel nedene bağlamaktadır. Birinci temel neden bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler ve bilgisayar yardımıyla ortaya çıkan iletişim alanındaki hızlı gelişmelerdir. İkinci temel

neden ise SSCB'nin çöküşü ve Soğuk Savaş'ın sona ermesidir. Bu nedenlerle birlikte 20.YY'da yaşanan üç büyük dönüşümden söz edilmektedir. Bunlar;

1. Birinci Dünya Savaşı
2. İkinci Dünya Savaşı
3. Berlin Duvarı'nın Yıkılması

Dünya tarihinde yaşanan bu üç olayla ortaya çıkan büyük dönüşümler ve bilgi-işlem teknolojisindeki yaşanan hızlı gelişmeler küreselleşmenin temel nedenleri arasındadır (Kongar, 2000).

Yenidoğan, küreselleşmenin nedenleri üç olguya bağlamaktadır. Birincisi; liberalleşme hareketlerinin iletişim, ulaşım ve finans alanlarını etkisi altına almasıdır. Ulus devlet ve yerel hükümet anlayışıyla ilgili değişimler ve piyasa ekonomisinin dünya üzerinde giderek yaygınlaşması dış ticareti ve finansal hareketler üzerindeki kısıtlamaları kaldırmıştır. Bu gelişmeler de küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. İkinci olarak artan dünya ticaretinden pay alma isteğinin artmasıdır. Üçüncüsü ise ürün çeşitliğinin, kalitenin ve üretimin artması sonucu rekabet üstünlüğünü elde etme çabasıdır. Çeşitli politikalar ve gelişmeler sonucu firmaların faaliyetleri küresel bir boyuta ulaşmıştır. Bu firmalar üretim alanı ve hedefi olarak yalnız bir ülkeyi değil tüm dünyayı hedeflemektedirler. Bunun sonucunda da küresel firma faaliyetleri ortaya çıkmıştır (Yenidoğan, 2005: 213).

Demiröz küreselleşmenin nedenleriyle ilgili yapılan tartışmaların en temel nedeninin de iktisadi etkenlere bağlamaktadır. İktisadi sebepler ele alınmadan küreselleşmenin gerek tanımı gerek kaynağı ve gerekse de nedenleri olmak üzere tartışmaların küreselleşmenin gerçek mahiyetini ortaya çıkarmaktan uzak olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla Demiröz, küreselleşmenin temel nedeninin iktisadi olduğunu ve bu iktisadi nedenlerin de üç ana başlık altında toplanabileceğini öne sürmektedir. İlk olarak toplumların avcı-toplayıcı toplumlardan sanayi toplumuna kadar iktisadi gelişim aşamalarının oluşmasına öncülük eden üretim kapasitesindeki artışı ele almaktadır. İkinci neden olarak mal çeşitliliğindeki artışları ele almıştır. Özellikle kapitalist üretim tarzının belirleyici özelliği olan "Kütle Üretim Sistemi"nden "Esnek Üretim Sistemi"ne geçiş bu süreci hızlandırmıştır. Bunun

sonucunda da ülkelerin talep değişikliklerine hızla uyum sağlanmış ve talebi etkileyen kültür, yaşam tarzı gibi etkenlerin de absorbe edilmesiyle mal çeşitliliğinde artış yaşanmış ve tek bir topluluk yerine tüm dünya için mal üretimi gerçekleşmiştir. Üçüncü neden ise dijital teknolojilerdeki gelişmelerdir. İletişim maliyetlerinin neredeyse sıfırlanması, sınırsız haberleşme imkanları, bilgiye ulaşmanın maliyetinin düşmesi, uluslar arası alanda paranın ve sermayenin dolanım hızının artması, tüketici açısından borçlanma imkanının artması ve elektronik ticaret sayesinde çeşitli pazarlara ulaşım imkanı dolayısıyla dijital teknolojilerdeki gelişmeler de küreselleşme sürecinin temel nedenleri arasında yer almıştır (Demiröz, 2016: 26).

1.5 Küreselleşmenin Avantajları ve Dezavantajları

Küreselleşme hem olumlu hem de olumsuz birçok etkiyi de beraberinde getirmiştir. İnsanlara, toplumlara ve devletlere birçok avantaj sağlarken aynı zamanda birçok dezavantaj da sağlamıştır. Küreselleşmenin bu avantaj ve dezavantajları burada incelenecektir.

1.5.1 Küreselleşmenin Avantajları

Küreselleşme; toplumlara yeni imkanlar, bütünleşme, zenginlik artışı v.b diğer fırsatlar sunmanın yanı sıra çevre kirliliği, toplumsal yozlaşma, eşitsizlik gibi bazı dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Küreselleşme ile birlikte artan uluslararası ticaret Asya'nın büyük bir bölümünü zenginleştirmiştir. Küreselleşme sayesinde dünyada pek çok insan daha uzun yaşama olanağına kavuşmuştur. Yaşam koşulları iyileşmiş, salgın hastalıklar v.b önüne geçilerek ortalama ömür süresi uzamıştır. Küreselleşme, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanlarda tecrit duygusunu azaltmış, iletişim olanaklarından rahatça faydalanarak bilgiye ulaşım maliyetleri düşürmüş bilgiye ulaşmayı hızlandırmıştır. Küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı yardım kuruluşları çok sayıda insanı okuryazar yapmış, pek çok kişiye iş imkânı sağlayacak projeler geliştirmiş, tedavi süreci zor ve maliyetli AIDS gibi salgın hastalıklara karşı önlemler almışlardır. Stiglitz'e göre küreselleşme karşıtları, genellikle küreselleşmenin avantajlarını görmezden gelirken, küreselleşme yandaşları ise daha dengesiz davranarak küreselleşme kavramını ilerleme ile eş tutmaktadırlar. Küreselleşme taraftarlarına göre, gelişmekte olan ülkeler büyümek ve fakirlikten

kurtulmak için küreselleşmeyi kabul etmek zorundadırlar. Ancak şu da unutulmamalıdır küreselleşme, gelişmekte olan ülkelerdeki çoğu insana vaat ettiği ekonomik yararları sağlamada başarılı olamamıştır (Stiglitz, 2002: 27).

Küreselleşme, yani uluslar arası ticaretin serbest bırakılması ve ulusal ekonomilerin daha fazla bütünleşmesi pozitif bir güç olarak tüm dünya insanlarını ve ziyadesiyle de fakir halkları zenginleştirecek bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyeli engelleyen en önemli unsurlar uluslar arası anlaşmaları yöneten kurumlarla birlikte küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkelere dayatılan politikalarla birlikte küreselleşmenin yönetim biçimidir. Birçok ülkedeki hızlı kalkınma küreselleşmenin etkisiyle ulusların, uluslar arası ticarete açılmasıyla gerçekleşmiştir. Özellikle büyümesi ihracata bağlı olan ülkeler açısından uluslar arası ticarete açılmak yararlı ve etkili olmuştur. Uluslar arası ticaretle Asya'nın büyük bir bölümü zenginleşmiş, milyonlarca insanın durumu düzelmiş ve bu özellikle ihracata dayalı büyümeyle gerçekleşmiştir. Batı'lı ülkelerde yaşayan insanlara göre Nike'teki düşük ücretli işler sömürü olarak değerlendirilebilir ancak gelişmekte olan ülke vatandaşları için fabrikalarda çalışmak, tarlalarda çalışmaktan çok daha iyi bir yaşam biçimidir (Stiglitz, 2002: 1-26).

Yaklaşık yüz yıl önce dünyanın en zenginlerinin dahi ulaşamayacağı düzeydeki bilgiye erişim artık neredeyse bütün insanların ulaşabileceği seviyelere ulaşmıştır. Küreselleşmenin sağladığı imkanlardan en önemlisi de bu bilgiye erişim imkanı olmuştur. Bu bağlamda küreselleşme karşıtlarının örgütlenmesini de internet yoluyla çok kısa ve de etkili bir sürede sağladığını belirtmek gerekir. Bu hareketler sayesinde dünya üzerinde yüksek bir toplumsal baskı oluşturulmuş ve birçok önemli gelişme yaşanmıştır. 1997 yılından itibaren 121 ülkenin imzaladığı 'Uluslar arası Kara Mayınları Anlaşması' bunlardan yalnızca biridir. Küreselleşme ile piyasaları yabancı firmalara açılan ülkelerde koruma altında olan KİT'ler zarar görmüş olabilir ancak bu yabancı firmalar yeni teknolojilerle gelerek yeni piyasaların ortaya çıkmasına ve yeni sanayiler oluşmasına ön ayak olmuştur. Küreselleşmeyle birlikte gelen, dış yardımları da özellikle belirtmek gerekir. Bu yardımlar yalnız parasal ve maddi olmaktan ziyade aynı zamanda AIDS gibi ölümcül ve salgın hastalıklarla

mücadeleyi, iç savaşları bitirmeyi, okur-yazarlık oranlarını yükseltmeyi de hedeflemiş ve büyük oranda gerçekleştirmiştir de (Stiglitz, 2002: 30).

Başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere birçok ülke tarafından uluslar arası ticaret ve yabancı sermaye hareketleri üzerindeki engellerin kaldırılması veya azaltılması küresel düzeyde ticaretin, fiziki ve finansal sermayenin artmasını sağlamıştır (Balkanlı, 2002: 19).

Sağlık alanında da birçok ülkenin yaptığı işbirliği ve ortak çalışmalar ile çoğu yaygın ve ölümcül hastalık tedavi edilebilmiş, doğumda ölüm oranları düşmüş ve ortalama insan yaşam süresi de uzamıştır. İnsanlar birbirlerinin üretim ve tüketimlerinden faydalanmaya başlamıştır (Balay, 2004: 64-65).

Küreselleşmenin faydalarından bir diğeri de dünya ile bütünleşme imkanıdır. Ülke içerisinde yeterli olmayan beşeri sermaye, fiziki sermaye, teknoloji gibi unsurlar bu bütünleşme ile giderilebilmektedir. Özellikle ÇUŞ'lar yalnız minimum maliyet ve maksimum kar gibi fırsatlar ile de yatırım yapabilmektedir (Tümer, 2007: 17).

Ticaretin uluslararasılaşması ithalat ve ihracata yönelik sektörlerde nitelikli emeğin istihdamını artırdığı, diğer ihracat ve ithalata konu olmayan ülke içi inşaat ve ulaşım gibi sektörlerde de niteliksiz kol gücüne dayanan emeğin istihdamını artırdığı söylenmektedir. Ayrıca ulusal piyasalarda finansman açığının olduğu durumlarda da Dolar, Euro ve tahvil araçlarının devreye girerek finansman açığını giderdiği belirtilmektedir (Aktan ve Şen, 1999: 21).

George Soros, küreselleşmenin birçok boyut ve açıdan istenilen ve hedeflenen bir gelişme olduğunu belirtir. Zenginliğin korunması, artması ve yayılmasında küreselleşmenin sağladığı özel girişim, devletten çok daha etkin ve verimlidir. Devletlerin ellerindeki gücünü ve meşruiyetini her zaman kötüye kullanma ihtimalleri vardır. Küresel arenada serbestiyet her zaman rekabeti ve girişimciliği özgür kılıp teknolojinin ilerlemesi ve gelişiminde büyük rol oynamıştır (Soros, 2003: 15).

Küreselleşmeyle birlikte üretim faktörlerinin ve mal ve hizmet hareketliliğinin sağladığı entegrasyon ve ekonomik bağımlılıktaki artış ülkeler arası ilişkileri daha geniş bir coğrafi alana yaymıştır. Bu gelişmeler gelişmekte olan ülkelerin hem daha büyük pazarlara erişimini hem de bu ülkelere büyük sermaye girişlerine sahip olmasını sağlamış, ihracata ve ithalata yönelik mal ve hizmetler yelpazesini genişletmiş ve bu ülkelerin teknolojik gelişmelerden daha fazla yararlanmasını sağlamıştır. Küreselleşmeyle ulaşım ve iletişim maliyetlerinin düşmesi üretimde uzmanlaşma ve iş bölümünün oluşması üretimde etkinliği ve verimliliği artırmış ve üretimin artmasına ön ayak olmuştur. Üretimin artması paralel olarak da rekabet ortamını yaygınlaştırmıştır. Küreselleşmenin avantajlarından bazıları da şunlardır;

- Haberleşme, ulaşım ve iletişim imkanları maliyetlerin de düşmesiyle geniş kitlelere ulaşmıştır.
- Ticaret ve sermaye hareketliliğinin alt yapıları olan enerji ve haberleşme alt yapılarının kurulumu yaygınlaşmıştır.
- Ülke yönetimleri hukuka, mülkiyet haklarına ve insan haklarına saygılı yönetim tarzlarını daha çok benimsemişlerdir.
- Uluslar arası kuruluşlarının etkisi ve denetimleriyle çalışma koşulları iyileştirilmiştir.
- STK sayısında artışlarla birlikte aralarındaki ilişkiler gelişmiştir.
- Tasarruf açığı olan ülkelere yönelik kredi ve yatırım oranları artmıştır.
- Beşeri sermaye olarak adlandırılan insanların sahip oldukları eğitime ağırlık verilmiştir.
- Dünya çapında yeni iş kolları ve yeni iş imkanları doğmuştur (Çıtır, 2008: 28-29).

Ticaretin serbestisini, sermaye hareketlerinin kısıtlamaları, uluslar arası ekonomik ilişkilerin engelleme olmaksızın kurulmasını sağlayan küreselleşme aynı zamanda sınırlar arasında çalışacak yeni kurumların ortaya çıkmasını da sağlamıştır.

Yoksul ülkelerin borçlarının azaltılması için 'Jubilee' hareketi, 'düzgün iş' sloganıyla kurulan ILO ve çoğu gelişmekte olan ülkelerdeki sağlık sorunlarıyla ilgilenen WHO gibi oluşumlar yaraları sarmak ile meşgullerdir (Stiglitz, 2002: 31).

1.5.2 Küreselleşmenin Dezavantajları

Çeşitli tartışmalar ve teorik açıdan bakıldığında küreselleşme avantajlar sağlamanın yanında çeşitli dezavantaj ve şüpheli yaklaşımlara da sahiptir.

Küreselleşmenin, 1980 sonrası dönemde özellikle sürecin yönetilmesiyle ilgili, uluslar arası kuruluşlar, ÇUŞ'lar ve ulus devletlerin neo-liberal politikalarla gelirin yeniden dağılımı ile ilgili olumsuz etkilere yol açarak gelir eşitsizliğine yol açtığı belirtilmektedir (Petras ve Veltmeyer, 2001: 71).

Küreselleşme süreci bir açıdan da merkez ve çevre ülkeler arasında varolan eşitsizlikleri yeniden üreten dinamik bir yapıdır. Yüksek kar sağlayan belirli üretim türlerinin belli bölgelerde sınırlı kalarak yoğunlaşmasını sağlayan küreselleşme, sınıfsal hiyerarşiye ve eşitsizliğe yol açmış olarak nitelendirilir (Kızılcelik, 2004: 19).

Wallerstein (2001: 42) küreselleşme sisteminin toplumları ekonomik, siyasal, sosyal ve hatta demografik olarak kutuplaştıran bir sistem olarak değerlendirmiştir.

Bauman (1999: 82) sürecin zengini daha zengin, fakiri ise daha fakirleştirdiğini belirterek otuz yıl önce dünyanın en yoksul yüzde 20'lik küresel gelirden aldığı payın yüzde 2,3 iken 1990'lı yılların sonlarından bu oranın yüzde 1,4'e düştüğünü gözlemlemiştir.

Anthony Giddens'a göre ise küreselleşme çok düşük sayıdaki bir azınlığın daha çok zenginleşip refah yolunda hızla ilerlediği, kalan büyük çoğunluğun ise sefaletle mahkum olduğu 'kazananlar ve kaybedenler' sistemidir (Giddens, 2000: 27).

Küreselleşme ile ilgili dezavantajlardan bir diğeri de gelenek ve yerel kültürleri yok ediyor olduğuna olan inançtır. Küreselleşmenin vaat ettiği ekonomik büyüme geleneksel kırsal toplumu şehirlileştirerek yok etmektedir. Alış-veriş

merkezi kültürü, ulusal ve mega uluslar arası perakendeciler kırsal veya küçük işletmeleri yok edip, toplumun karakterini yok etmektedir (Stiglitz, 2002: 274).

Kürselleşmenin avantajlarını ve dezavantajlarını değerlendirirken süreci kötüleyen görüşler faydalarını görmezden gelmişlerdir. Küreselleşme taraftarları ise daha da tutarsız ve dengesizlerdir. Küreselleşmeciler sürecin ilerleme, gelişme ve kalkınma olduğunu belirtirler. Ve geliştirmekte olan ülkelerin fakirlikten kurtulmak ve büyümek gibi amaçları gerçekleştirmesi sürece dahil olmalarına bağlıdır. Ancak tam aksi yönde gelişmeler yaşanmıştır. Yoksullukla mücadele eden insan sayısındaki artışlar, Afrika ülkelerinin sefalete gömülmesi, bu tür ülkelerin özel yatırımı çekememesi ve istikrarsızlık gibi olumsuzluklar bunların yalnızca küçük bir kanıtı niteliğindedir.

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI-GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ-KOF KÜRESELLEŞME ENDEKSİ

Bu bölümde gelir dağılımı kavramı, gelir dağılımı türleri, gelir dağılımı eşitsizliği tanım ve ölçüm yöntemleri, küreselleşme ölçüm endeksi olan KOF indeksi ve alt indeksleri incelenerek seçilmiş ülkeler üzerinde 1980 yılından günümüze kadar GİNİ, KOF endeksleri karşılaştırılıp küreselleşme ve eşitsizliğin ilişkisi betimsel bir analiz yapılarak değerlendirilecektir.

2.1 Gelir

Gelir, gerçek ya da tüzel kişilerin ve onların sahip olduğu emek, toprak, sermaye ve girişimcilik gibi üretim faktörlerini kullanarak mal ve hizmet üretimi sonucu elde ettikleri parasal kazanımlardır. Mal ve hizmet üretimi için kullanılan girdilerin giderleri ve aşınma payı olarak adlandırılan, kullanılan araç ve gereçlerin amortisman payı toplam satış miktarından düşüldüğünde elde kalan miktar emeğin ve sermayenin gelirini oluşturmaktadır (Kepenek, 2012: 451).

Gelir, üretim faktörlerinin, ürün oluşturulması sürecine katılmalarının karşılığı olarak bir yıllık parasal değerlerin toplamıdır. Emeğin geliri ücret-maaş, topraktan elde edilen gelir rant, sermayeden elde edilen gelir faiz ve girişim sonucu elde edilen gelire de kar denmektedir (Karakayalı, 2005: 30).

2.2 Gelir Dağılımı

Tanımına yukarıda değinilen gelirin yeniden dağılımı ya da bölüşümü gelir dağılımı adını almaktadır. Gelirin elde edilmesi kadar, kazanılmış gelirin her çeşit toplum sınıfları arasında adil ve dengeli dağılımı da önemlidir. Dinler (2007), gelir dağılımını şöyle tanımlamaktadır:

“Bir ülkede belirli bir dönemde yaratılan milli gelirin o ülkedeki kişiler ve üretimde görev alan üretim faktörleri arasında dağılımına gelir dağılımı denir.”

Milli gelirden ekonomik birimlerin aldıkları pay bir hayli önemlidir. Bu aynı zamanda ülkelerin gelişmişlik seviyesi ve refah düzeyi konusunda önemli bir göstergedir ve çeşitli ipuçları sağlamaktadır. Gelir dağılımı, gelir eşitsizlikleri ile ekonomik ve sosyal kurumlar arasındaki ilişkiyi, toplumun tabakaları arasındaki gelir farklılıklarını ve bu farklılıkların değişimini ve doğrultusunu ve ayrıca sermaye birikimi, servet ve büyüme üzerindeki etkilerini ortaya koyar (DPT, 2001: 3). Gelir dağılımı, ulusal bir ekonomide yıllık periyotlarla ölçülür ve gerçek kişiler, tüzel kişiler ve diğer üretim faktörleri arasında elde edilen gelirin ne oranda bölüştüğünü gösteren bir araçtır.

Emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik faktörlerinin bir araya gelerek ya da ayrı ayrı üretimi gerçekleştirdiğini ve sonucunda da elde edilen çıktıların parasal karşılığının gelir olduğunu belirtmiştik. İktisatçılar gelirin artması üzerinde mutabık iken gelirin nasıl dağıldığı ise öznel bir değer olmuştur. David Ricardo, yaratılan gelirin nasıl paylaşıldığının gelirin artırılması kadar ve hatta ondan daha da değerli olduğunu söylemiştir (Alkin, 1995: 141).

2.3 Gelir Dağılımı Türleri

Gelir dağılımını, fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı ve bölgesel gelir dağılımı olmak üzere dört başlık altında incelememiz mümkündür.

2.3.1 Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Üretim sürecine iştirak eden aktörler, sahip oldukları üretim faktörlerinin sürece katkısı sonucunda parasal karşılık olarak belirli bir gelir elde ederler. Fonksiyonel gelir dağılımı, toplam gelirin çeşitli üretim faktörleri arasındaki bölüşümünü ifade etmektedir. Toplumdaki bireylerin ayrı ayrı varlıklarına değil de, emeğin bir bütün olarak payını araştırıp bunu kira, faiz ve kar gibi toplam gelir içinde nasıl dağıldığını göstermeyi hedeflemektedir. Yani bireylerin kaynaklardan ayrı ayrı yararlanması fonksiyonel gelir dağılımını ilgilendirmektedir (Todaro ve Smith, 2012: 210).

2.3.2 Kişisel Gelir Dağılımı

Bir ülkenin milli gelirinin bireyler ya da bireylerden oluşan gruplar veya üretim faktörleri arasındaki dağılımıdır. Gelir gruplarının uç kutupları arasındaki eşitsizlikler ve buna neden olan mekanizmalar incelenmektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 339).

2.3.3 Sektörel Gelir Dağılımı

Bir ülkedeki milli gelirin ülkedeki tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerine ne oranda dağıldığını göstermektedir. Bu dağılımın analizi ile bir ülkenin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi almak da mümkündür. Gelişmiş ekonomilerde sanayi ve daha ağırlıklı olarak hizmetler sektörünün etkilerinin yüksek olduğu görülürken tarım sektörünün daha düşük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Gelişmişlik düzeyi daha düşük ülkelerde ise tarım sektörünün milli gelir içinden aldığı payın daha yüksek olduğu görülmektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 339).

2.3.4 Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkenin milli gelirinin farklı bölgeler arasındaki kişi başına dağılımını göstermektedir. Ülkelerin kendi içindeki bölgeler arası gelişmişlik veya az gelişmişlik oranlarını analiz etmekte ve göstermektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 339).

2.4 Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Nedenleri

Bir ülkede üretimin neticesinde elde edilen çıktıların farklı piyasalarda farklı parasal değerleri vardır. Süreç sonunda elde edilen bu çıktılar ülkelerin sahip oldukları kurallar ve kaideler doğrultusunda üretime katılan ekonomik aktörler arasında ve bununla birlikte üretime katılmayan toplum üyeleri arasında bölüşülmektedir. Bölüşümün eşit dağılıp dağılmadığı kurallar ve kurumların yapısına bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir.

Gelir dağılımının eşit dağılımı ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Gelir dağılımı fonksiyonel düzeyde ele alınıp, dolayısıyla da üretim faktörlerinin mülkiyetine sahip olanların üretime yaptıkları katkıya oranla eşit düzeyde gelir elde etmelerinin gerekliliği ön plana çıkarılmıştır. Bu aynı zamanda, bireylerin üretimdeki

marjinal ürünlerinin gelirlerine eşit olması demek olup ahlaki bir zorunluluk olarak belirtilmektedir (Clark, 2008: 23).

Stiglitz eşitsizliğin meşruiyeti kavramına değinmiş ve ücretler üzerinden bir değerlendirme yapmıştır. Bazı toplumlarda iyi işlerde çalışabilmek aile bağlantıları köklü olan bireyler için meşru iken diğer bazı toplumlarda da ırk, etnik kimlik, cinsiyet gibi niteliklerin dikkate alınması meşru sayılabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde diploma sahibi olmanın daha iyi bir iş ve daha iyi bir maaş kazanmakta öncelik olduğu görülebilmektedir. Üretkenliğin diplomaya bağlı olmadığı bilinmekle birlikte toplum nezdinde iyi iş-iyi maaş meşruiyetine sahiptir (Stiglitz, 1973: 136).

Tüm bu değerlendirmelerin yanında eşitsizliğin eksik ifade edildiği ve sadece ekonomik olmadığı da ifade edilmektedir. Bireyin refahı yönünden bakıldığında refah ve özgürlük yalnız gelire ve tüketime değil aynı zamanda başka faktörlere de bağlıdır. Bireylerin sağlıklarına, yaşadıkları coğrafyaya, kültüre ve davranış kalıplarına göre heterojen harcama yapıları vardır. Dolayısıyla gelir eşitsizliği yerine ekonomik eşitsizlik üzerinde durulmasının daha kapsayıcı olacağı belirtilmiştir (Sen, 1997: 385).

Piketty (2014), gelir eşitsizliğini bireylerin varlıklarındaki farklılaşma üzerinden açıklamaktadır. Ona göre sermaye tanımı; beşeri sermaye harici, bireylerin sahip olduğu, piyasada alınıp satılabilen tüm varlıklardır. Sermayenin yıllık getiri oranı ile büyüme arasındaki ilişki gelir eşitsizliğini belirleyen en önemli unsurdur. Sermayenin yıllık getiri oranı, yıllık ekonomik büyümeden daha büyük olduğunda gelir eşitsizliğinin de artacağını ifade etmektedir. Ekonomik büyümenin yeni iktisadi aktivite alanlarını yaratmasını ve bunun da ekonomik hareketliliği artırdığı görülmektedir. Ekonomik hareketlilik eşitsizliği azaltıyor olsa da uzun vadede ekonomik hareketliliğin etki derecesi önemsizdir (Piketty, 2014: 84-85).

Tüm bu değerlendirmeler ve nedenlerin yanında eşitsizliğin nedenleri ile ilgili şunları da sayabiliriz;

- Eğitimde fırsat eşitsizlikleri
- Toplumsal hareketlilikteki zorluklar
- Mülkiyet hakları
- İşçi ve sermaye sınıfları arasındaki gerilimler

- Kapitalizmin doğasından kaynaklanan zorunlu sermaye oluşturulmasını sağlamak
- Küreselleşmeyle gelen finansal bütünleşme, üretimin küreselleşmesi, ticari serbestlik gibi sonuçlar
- Kurumsal yapılar
- Siyasal sistemler
- Vergi sistemleri(Doğrudan ve dolaylı vergi oranları)

2.5 Gelir Dağılımı Ölçüm Yöntemleri

Ekonomistlerin eşitsizlik üzerine çalışmalar yaptığından beri eşitsizliğin ölçümü için de uzun yıllar tartışmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Ray (1998) eşitsizliğin etkili ve yeterli ölçümü için dört temel ilke öne sürmüştür;

- Anonimlik(Simetri) İlkesi:** Bu ilke geliri kimin kazandığının önemi olmadığını ve ayırım yapılmadığını belirtir. Gelir, kazananın kimliğinden tamamen soyut tutulur.
- Nüfus İlkesi:** Eşitsizlik nüfusun büyüklüğünden bağımsızdır. Örneğin; n ve $2n$ nüfusu olan iki ekonominin aynı gelir modeli ile dağılımları karşılaştırıldığında, iki gelir dağılımı arasında fark olmadığı belirtilmektedir.
- Nisbi Gelir İlkesi:** Bu ilkeye göre mutlak gelir düzeyi değil, nisbi gelir düzeyleri önemlidir. Farklı iki gelir dağılımlarından birinde 100 birim ve 200 birim gelir elde eden, diğerinde de 300 birim ve 600 birim gelir elde eden iki aktör için gelir düzeyleri farklı olsa dahi nisbi oranlarından dolayı eşitsizlik düzeyi aynı olacaktır.
- Dalton İlkesi(Transfer):** Dalton (1920) tarafından formüle edilen bu ülkenin ölçüm oluşturulmasında temel bir rolü vardır.

$(y_1, y_2, \dots, \dots, y_n)$:Gelir dağılımları;

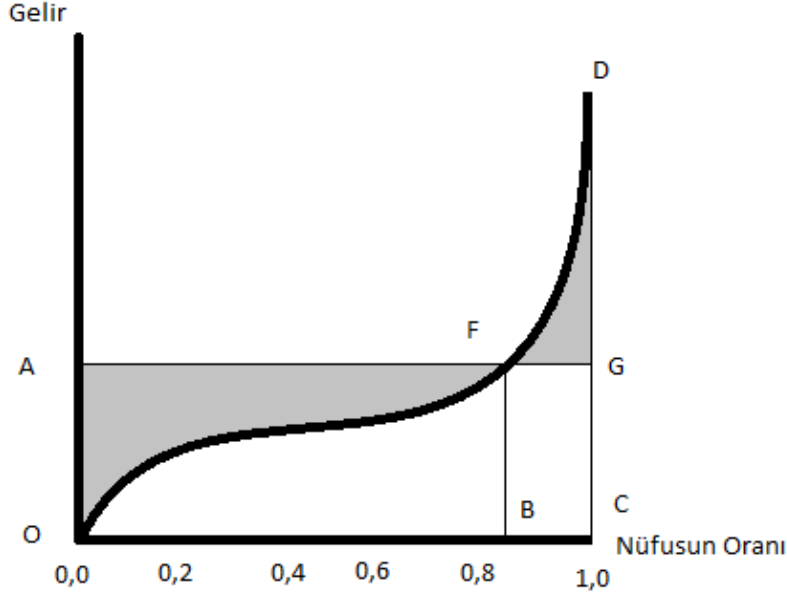
y_i ve y_j iken $y_i \leq y_j$ olmak üzere iki gelir olsun.

i bireyinden j bireyine yapılan gelir aktarımı geriye doğru transfer olarak adlandırılır. Bu ilkeye göre eğer bir gelir dağılımı geriye doğru giden transferlerin oluşması ile elde edilen bir diğer gelirden elde ediliyor ise ilk dağılım ikincisinden daha eşitsiz olacaktır (Ray, 1998: 175-177). Yani Gelir dağılımını düzenlemek için zenginden yoksula, yoksuldan zengine çeşitli transferler yapılabilir. Ancak bu transferler belirli bir ölçüye göre ve gelir eşitsizliğini artırmayacak yönde yapılmalıdır. Bu ilke Pigou-Dalton İlkesi olarak da adlandırılmaktadır. Ray'ın ortaya koyduğu bu ilkeler, yapılan eşitsizlik ölçümleri göstergelerinin etkin refahı ortaya koyması için önemlidir.

2.5.1 Boy Sırası Diyagramı(Jan Pen Geçit Töreni)

Bu sıralama yönteminde toplumun tüm bireyleri eğri üzerinde gelirleri ile orantılı bir yüksekliği temsil ederler. Bu yükseklikler Jan Pen tarafından sıraya konulmuş ve birleştirilmiştir. Bu işlem sonucunda elde edilen eğriyi de boy sıralamasında olan bir gruba benzetmiştir (Cowell, 2008: 16). Bu çalışma sonucunda boylar en kısa boyludan en uzun boyluya doğru sıraya geçtiğinde Şekil 2.1'de gösterilen diyagram elde edilmektedir. Şekil 2.1'deki OC, boy sırasına konulmuş topluluğun sıra uzunluğunu göstermektedir. Sıraya geçen topluluk, B noktasına kadar ortalama gelire sahip kişiyi içermemektedir. OA arasındaki mesafe, ortalama geliri temsil etmektedir. Boy Sırası Diyagramı, en yüksek gelir seviyesine kadarki dağılımı göstermekte, dolayısıyla en uç gelir seviyelerini de kapsamaktadır.

Şekil(2.1)Boy sırası Diyagramı

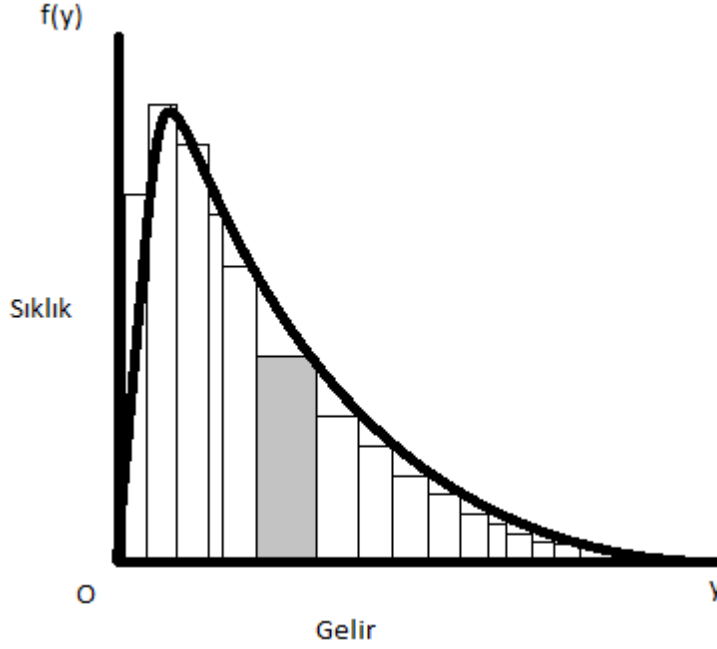

Kaynak: Frank Cowell, **Measuring Inequality**, Oxford University Press, 2008, s.16
darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf, (28.04.2018)

2.5.2 Sıklık Dağılımı

Şekil 2.2’de sıklık dağılımı diyagramı gösterilmiştir. Gelir gruplarının Oy doğrusu boyunca sıklıklarını gösteren histogramlar bulunmaktadır. Koyu renkli histogram, aynı gelir aralığında diğerlerine göre daha fazla kişinin sahip olduğu anlamına gelmektedir. Histogramlarla teğet ya da belli noktalardan kesen bir eğri çizildiğinde, yoğunluk elde edilmiş olmaktadır. Kümülatif sıklıkları içerdiğinden, boy sırası diyagramı ile sıklık dağılımı birbirlerine benzemektedirler (Cowell, 2008: 18).

Şekil (2.2) Sıklık Dağılımı Diyagramı

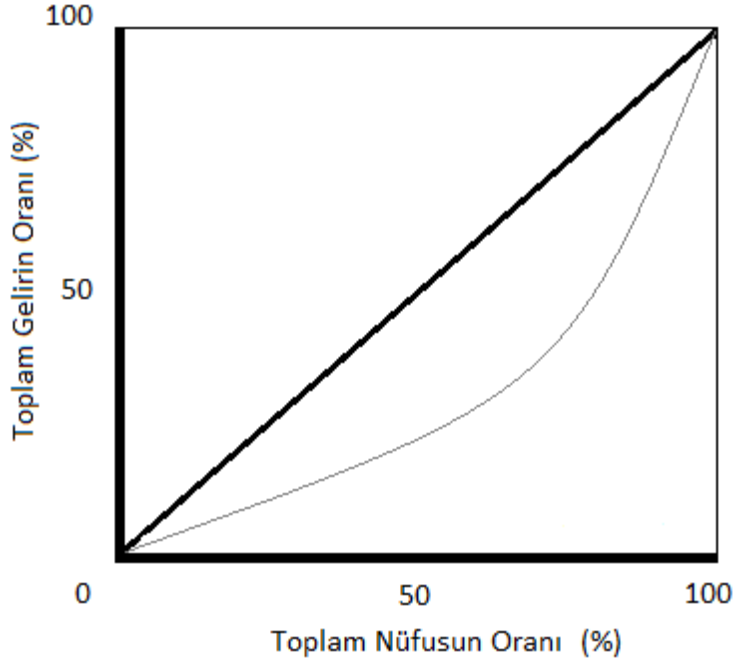

Kaynak: Frank Cowell, **Measuring Inequality**, Oxford University Press, 2008, s.18
darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf, (28.04.2018)

2.5.3 Lorenz Eğrisi

Lorenz Eğrisi, servetin dağılımındaki eşitsizliği açıklayan ve bu konudaki çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir modeldir. Şekil 2.3'te dikey doğru toplam gelirin, yatay doğru ise toplam nüfusun yüzdesel ifadesidir. Köşegen ve eğri arasındaki mesafe, eşitsizliğin ne boyutta olduğunu göstermektedir (Campano ve Salvatore, 2006: 63-64). Eğer eğri, köşegen boyunca uzanıyorsa gelir tam eşit dağılmaktadır. Tam eşit dağılımda herkes aynı geliri elde etmektedir. Böyle bir durumda, örneğin, toplumun %10'u, toplam gelirin %10'unu elde etmektedir. Eğri, yatay doğru boyunca uzanırsa, gelirin sadece tek bir kişi tarafından elde edildiği tam eşitsiz durumun mevcudiyeti söz konusu olmaktadır.

Şekil (2.3) Lorenz Eğrisi

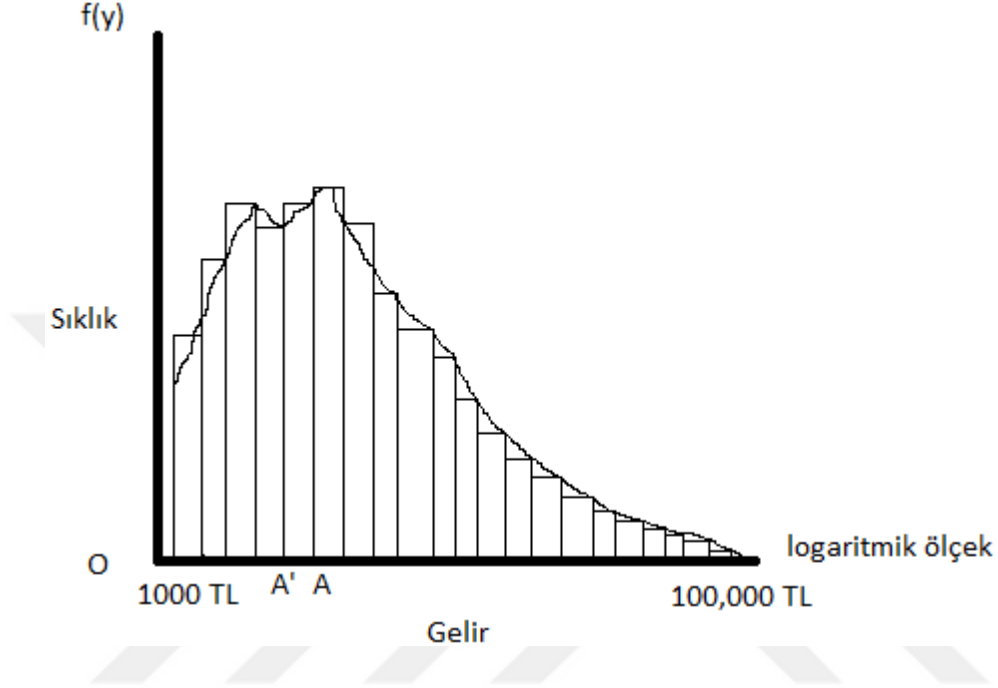

Kaynak: Fred Campano ve Dominick Salvatore , **Income Distribution**, Oxford University Press, 2006, s.64

2.5.4 Logaritmik Dönüşüm

Logaritmik dönüşüm, sıklık dağılımının kullanılması halinde ortaya çıkan bazı eksiklikleri telafi etmektedir. Sıklık dağılımı kullanıldığında, gelir gruplarından bazıları, diyagramın görece küçük boyutundan dolayı zorunlu olarak görmezden gelinmektedir. Aynı şekilde düşük ve orta gelir mesafelerindeki detaylar da belirsiz bir hal almaktadır. Yatay alan logaritmik hale dönüştürülerek bu sakıncalardan kaçınılabilmektedir. Şekil 2.4'te ortanca gelir A ile gösterilmektedir. OA uzunluğu $\log(y)$ ile ifade edilmektedir. Bu uzunluk gelirin logaritmasının orta noktası değildir. Gelirin logaritmasının orta noktası, $\log(y^*)$ ile ifade edilen A1'dir. $\log(y^*)$ ifadesinde parantez içerisinde yer alan y^* , dağılımın orta noktasıdır. Eğer gelirler negatif değilse, geometrik orta logaritmaları alınarak ve tekrar doğal sayılara dönüştürülerek bulunabilmektedir. Geometrik orta, klasik matematiksel ortayı asla geçmemektedir (Cowell, 2008: 20).

Şekil (2.4) Logaritmik Dönüşüm Diyagramı

Kaynak: Frank Cowell, **Measuring Inequality**, Oxford University Press, 2008, s.20 darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf, (28.04.2018)

Bu dört grafikten her biri, dağılımın tamamen farklı özelliklerini vurgulamaktadır. Boy Sırası Diyagramı, varlıkların ve varlıklıkların düzeyini ve miktarını, sıklık eğrisi daha açık olarak orta gelir grubunu, logaritmik dönüşüm orta grup kadar diğer gruplarla ilgili bilgiyi ve Lorenz Eğrisi gelir eşitsizliğini göstermektedir (Cowell, 2008: 20).

2.5.5 Görelî Orta Sapması (M)

Görelî orta sapması, bireylerin gelirlerinin ortalamasının bir orantısı olarak ortadan mutlak sapmasının mesafesini tanımlamaktadır. Bu hesaplama modeli de R mesafesi gibi boy sırası diyagramı tarafından da kullanılmaktadır. Boy sırası diyagramı'nda taralı bölümler, OD eğrisi ile orta gelirin yatay çizgisi arasında bir alan oluşturmaktadır. Bu alan büyüdükçe gelir eşitsizliği artıyor demektir. M'nin ölçümü aşağıdaki formülle ifade edilmektedir (Cowell, 2008: 22-23):

$$M = \frac{OAF \text{ alan} + AGD \text{ alan}}{OCGA \text{ alan}}$$

Paydadaki OCGA alanı, toplam gelirdir. M'nin eleştirisi, gelirin yeniden dağıtılması durumunda, yeni orta gelirin eski orta gelir B'nin gerisine düştüğünde OCGA alanının değişmediği; M'nin eski değerine eşit çıktığı ve bu yüzden gelir eşitsizliğinin yanlış hesaplandığı şeklindedir.

2.5.6 Gini Katsayısı (G)

Gelir eşitsizliği konusunda sıklıkla kullanılan Gini Katsayısı (G), Lorenz Eğrisi üzerinden gelir eşitsizliğini, eğri ile köşegen arasındaki alanı, eğri ile eğrinin sağ tarafında kalan alana bölerek bulmaktadır. Bulunan değer 0 ile 1 arasında bir değerdir. G eğer 0'a eşitse tam eşitlik, 1'e eşitse tam eşitsizlik söz konusu olmaktadır. Gini Katsayısının formülü aşağıdaki gibidir (Campano ve Salvatore, 2006: 67) :

$$G = \frac{2}{\mu y} \int_0^{\infty} g(y)F(y)dy - 1$$

G'nin en büyük dezavantajı, gelir dağılımında meydana gelecek bir değişime, eğrinin bazı noktalarında daha fazla duyarlılık göstermesidir. Örneğin 10,000 TL geliri olan bir kişiden 10,100 TL geliri olan bir kişiye 1 TL gelir transferi olsun. Eğer 10,000 TL ve 10,100 TL'yi orta gelir grubu olarak kabul edersek, bu transfer G'yi, 1100 TL geliri olan bir kişiden 1000 TL geliri olan bir kişiye doğru gerçekleşecek 1 TL'lik transfere göre daha fazla düşürmektedir. Yani Gini katsayısında orta gelir düzeyi arasındaki transfer, eğrinin uç taraflarında gerçekleşen transferlere göre daha duyarlıdır (Cowell, 2008: 23-24).

2.5.7 Varyans (V)

Varyans, değişkenlerin ortalamadan uzaklıklarının kareleri toplamının değişkenlerin sayısına bölünmesiyle bulunmaktadır. Varyans ile, ortalamadan küçük

ve büyük değişkenlerin ortalama ile aralarındaki mesafelerin bulunması sağlanmaktadır (Newbold, 2000: 17-18). Varyans şu şekilde formülize edilmektedir:

$$V = \frac{1}{n} \sum_{i=0}^n [y_i - \bar{y}]^2$$

Düşük gelir gruplarından yüksek gelir gruplarına gelir transferi olduğunda, gelir eşitsizliği artacak; eşitsizliğin değerini veren V’de artış gerçekleşecektir (DPT, 2001: 6). Ancak V güvenilir sonuçlar veren bir model yapısına sahip değildir. Örneğin, toplum içerisindeki herkesin geliri iki katına çıktığında ve böylece gelir dağılımının biçimi değişmeksizin ortalama gelir de iki katına çıktığı taktirde, V dört katına çıkabilmektedir.

2.5.8 Değişim Katsayısı

Değişim katsayısı, hangi düzeyde gelir elde ederse etsin, gelir gruplarının arasındaki gelir transferlerinin tamamına duyarlıdır. Standart sapmanın serinin aritmetik ortalamasına bölünmesiyle bulunan değişim katsayısı; ortalama gelirden bağımsız olarak saptandığından, genellikle ülkeler arasındaki gelir dağılımını bulmak için kullanılmaktadır (DPT, 2001: 6). Değişim katsayısının formülü aşağıdaki gibidir:

$$c = \frac{\sqrt{V}}{\bar{y}}$$

2.5.9 Logaritmik Varyans

Varyansta ortaya çıkan sorunu çözmenin ikinci yolu, varyansı logaritmik bir kalıp haline getirmektir. Burada karşımıza iki önemli tanım çıkmaktadır.

Birincisi;

$$v = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left[\log \left(\frac{y_i}{y} \right) \right]^2$$

İkincisi;

$$v_i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left[\log \left(\frac{y_i}{y^*} \right) \right]^2$$

Bunlardan birincisine logaritmik varyans, ikincisine ise gelirin logaritmasının varyansı denmektedir. v , ortalama gelirin logaritmasına, v_1 ise gelirin logaritmasının ortalamasına odaklanmaktadır. v_1 , v 'ye göre daha fazla tercih edilmektedir (Cowell, 2008: 25).

Logaritmik varyansın, diğer ölçü birimlerine göre avantajı, düşük gelir gruplarındaki değişimlere karşı daha duyarlı olmasıdır. Ayrıca logaritmik varyans, değişkenlerin ortalama ile aralarındaki mesafeyi tam olarak yansıtabilmektedir (DPT, 2001: 6).

Her ne kadar, c , v ve v_1 , V 'deki sorunun çözümüne yardımcı olsa da, Gini Katsayısına yöneltilen eleştiri bu üçüne de yöneltilmektedir. Örneğin y gelirine sahip bir kişiden $(y-100)$ TL geliri olan bir kişiye yapılan 1 TL'lik transfer miktarının c 'de oluşturduğu azalma, ister çok yüksek gelirlerde, ister çok düşük gelirlerde olsun, aynı düzeyde gerçekleşmektedir. Bu yüzden c , yüksek gelirliler arasındaki eşitsizliği algılayabilme becerisine sahip olsa da, dağılımın herhangi bir noktasındaki eşitsizliği yansıtması daha sınırlı olabilmektedir. v ve v_1 'de ise, 10,100 TL'lik gelirden 10,000 TL'lik gelire yapılan 1 TL'lik transfer, 1,100 TL'lik gelirden 1,000 TL'lik gelire yapılan 1 TL'lik transfere göre gelir eşitsizliğini daha fazla düşürmektedir. Ancak 100,100 TL'lik görece yüksek bir gelirden 100,000 TL gibi yine görece yüksek bir gelire yapılan 1 TL'lik transfer, v ve v_1 'in kullanımında gelir eşitsizliğini düşürmemekte, tam tersine arttırmaktadır (Cowell, 2008: 25).

2.5.10 Atkinson Yöntemi

Atkinson yöntemi, yukarıda incelenmiş ölçümlerden farklı olarak, gelir eşitsizliğinin ölçümü konusuna sosyal refah fonksiyonunu dahil etmektedir. Burada

öncelikle kabul edilen husus, vergi sonrası gelirlerin, vergi öncesi gelirlere göre daha adil olduğudur (Atkinson, 1970: 25).

Sosyal refah fonksiyonundan hareketle Atkinson, gelir seviyesinin eşit dağılımlı denkleğini (yEDE) ortaya koymaktadır:

$$U(y_{EDE}) \int_0^{\bar{y}} f(y) dy = \int_0^{\bar{y}} U(y) f(y) dy \quad (1)$$

İken;

$$I = \frac{y_{EDE}}{\mu} \quad (2)$$

(2) nolu denklemde, I azalırsa, dağılım daha eşit bir hale gelmektedir. I, 0'a eşitken tam eşitlik, 1'e eşitken tam eşitsizlik durumu söz konusudur. Eğer I, 0.3'e eşitse, şu şekilde yorum yapılır: "Eğer gelir eşit olarak dağıtılmış olsaydı, aynı düzeyde bir sosyal refah seviyesi sağlamak için mevcut ulusal gelirin %70'ine ihtiyaç olurdu." (Atkinson, 1970: 250).

Atkinson geleneksel ölçümlerin orantısal değişimlere göre değişmez kaldığını ifade ederek aşağıdaki eşitliği işaret etmiştir:

$$I = 1 - \left[\sum_i \left(\frac{y_i}{\mu} \right)^{1-\epsilon} f(y_i) \right]^{\frac{1}{1-\epsilon}}$$

Burada ϵ , farklı gelir seviyelerindeki transferlere duyarlı bir ölçüttür. ϵ yükseldiğinde, dağılımdaki alt gruplara daha fazla, üst gruplara ise daha az transfer ağırlığı eklenmektedir. Eğer ϵ sonsuza gidiyorsa, bu aşırı durumda yalnızca en düşük gelir gruplarına yapılan transferler hesaba katılıyordur. Diğer aşırı bir durum olan ϵ 'nin 0'a eşitliğinde ise, dağılımları yalnızca toplam gelire göre sıralayan doğrusal bir fayda fonksiyonu elde edilmektedir (Atkinson, 1970: 256).

2.5.11 Bozdağ Nüfus Etkinliği Katsayısı

"Ülkeler arasında kalkınma düzeyleri karşılaştırıldığında genel olarak kişi başına gelir veya kişi başına harcanabilir gelir ölçütü kullanılır. Ülkelerarası karşılaştırmalarda sadece bu ölçütün kullanılması bir takım sıkıntılar yaratmaktadır.

Bu ölçüt, ülkelerin ne yaşam kalitesi ne de gelir dağılımı açısından bir fikir vermektedir. Kişi başına gelir ölçütü o ülkedeki yaşayan insanların bu gelirden ne kadar yararlanabildikleri konusunda bir açıklık getirmez. Yani o ülkedeki gelirlerin bireyler arasında nasıl bir dağılıma sahip olduğunu göstermez. Kişisel gelir dağılımı, milli gelirin kişiler ve hane halkları arasındaki dağılımını belirtir. Kişisel gelir dağılımında önemli öge elde edilen gelirin miktarıdır. Daha önce bu konuda yapılan ölçütler incelenerek yeni bir ölçüt geliştirilmeye çalışılmıştır. Ülkelerin kişi başına gelir düzeyleri ölçülürken bu ülkelerin toplumdaki bireylere ne kadar yansıdığı veya yayıldığı önem taşır. Bu nedenle toplumdaki bireylerin mümkün olduğu kadar çoğunun kişi başına gelirin üstünde bir gelire sahip olması ülkedeki gelir dağılımının o derece sağlıklı, düzgün ve iyi olduğunu gösterir. Böylece bir ülkedeki kişi başına düşen harcanabilir gelirin üstündeki gelire sahip bireylerin yüzdesi o ülkedeki gelir dağılımının kalitesini gösterir. İşte bir ülkedeki kişi başına düşen harcanabilir ortalama gelirin üstündeki gelire sahip bireylerin toplam nüfusa oranına *Bozdağ Nüfus Etkinliği Katsayısı* denir” (Bozdağ ve Bozdağ, 2013).

2.5.12 Pareto Optimumu

Pareto Optimumu kaynakların dağılımında tam denge durumunu ifade eder. Pareto optimumunda refahın optimum dağılımı ancak toplumdaki bir kişinin durumunu kötüleştirmeden diğerinin durumunu iyileştirmek mümkün olmadığında oluşur. Daha açık ifade ile kaynaklar toplumda en etkin ve homojen dağıldığında maksimum refaha ulaşılır. Pareto optimumunun gerçekleşmesi için hem üretimde hem de tüketimde etkinlik sağlanmalıdır. Pareto optimumunun üç unsuru vardır:

1. Üretimde etkinlik
2. Tüketimde etkinlik
3. Üretimde ve tüketimde eşanlı etkinlik

Pareto etkinliğinde üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki kişiler arasında etkin dağılımına ve üretim faktörlerinin, çeşitli mal ve hizmetlerin dağılımını nasıl

yaptığına bakılır. Pareto katsayısı, bireysel gelir bölüşümü hakkında gelir kaynağına ve hane halkının bulunduğu toplumsal sınıfa bakılmaksızın gelir bölüşümü analizi yapmaktadır. Pareto katsayısı, belirli bir gelir düzeyi ile bu geliri ya da daha fazlasını elde edenlerin sayısı arasında belirli bir ilişki olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu ölçüt, gelir düzeyi yükseldikçe kişilerin üst gelir grubuna yükselme olasılığının arttığını yaklaşık olarak göstermektedir (Öztürk ve Göktolga, 2010).

Sonuçta optimum refah, hiç kimsenin durumunu kötüleştirmeden bazı kişilerin durumu iyileştirilebiliyorsa sağlanmış sayılır. Pareto bu optimumu kurarken, refahın dağılımındaki en adil yöntemi ifade etmeye çalışmıştır. Yoksa kendisinin de kabul ettiği gibi her ülkede milli gelirin aileler arasındaki dağılımı piramide benzer. Piramidin en tepesinde o toplumun en yüksek gelir düzeyine ulaşmış birkaç ailesi, piramidin tabanına doğru inildikçe, düşük gelir düzeylerine inildikçe, genişleyen gruplar ve en düşük gelir grubunda yani piramidin tabanında çok sayıda kişi bulunur. Gelir dağılımının görece olarak daha eşitsiz olduğu toplumlarda piramidin tepesi çok sivri, tabanı ise çok yayvan olmaktadır. Pareto genel olarak çeşitli ülkeler ve çeşitli dönemlerde gelir dağılımının eşitlik açısından aynı sonuçları verdiğini görmüş ve bunu doğal bir kanun saymıştır. Doğal olarak nitelenen gelir dağılımı kanununa göre, yetenekler eşit olmadığına göre gelir dağılımı da eşit olmayacaktır (Ersezer, 2004: 7).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOF KÜRESELLEŞME ENDEKSİ, KÜRESELLEŞME VE EŞİTSİZLİK ANALİZİ

3.1 Küreselleşme ve Eşitsizlik

Birdsall'a (2006) göre küreselleşmenin, eşitsizliği artıran üç temel sebebi vardır; ilk olarak yalnızca ekonomik olarak en çok varlığa ve kaynağa sahip olan ülkeler süreçten kazançlı çıkmaktadır. İkinci neden, küresel ekonominin ve küreselleşme sürecinin yarattığı hava kirliliği, küresel terör, küresel şiddet gibi negatif dışsallıklar geliştirmekte olan ülkelere ek maliyetler çıkarmaktadır. Üçüncü neden ise küreselleşme sürecinin yönlendirilmesinde etkili olan küresel kurumların kurallarından daha çok ekonomik gücü yüksek olan ülkelerin yararlanması ve onların lehine olmasıdır (Birdsall, 2006: 1). Eşitsizlikle ilgili verilen bu nedenlerden örneğin negatif dışsallıklardan yalnızca geliştirmekte olan ülkelerin değil tüm ülkelerin etkilendiğini, bu sorunların dünyanın genelinde ek maliyetler yarattığını eklemekte fayda vardır. Ayrıca Gini endeksi verilerine bakıldığında da gelişmiş ülkelerin süreçten en fazla yararlandığı tezi de geçerliliğini yitirmektedir.

Küreselleşmenin eşitsizliği artırdığı yönündeki görüşlerden bir diğeri de üretim tarzında yaşanan değişimin eşitsizliği derinleştirdiği yönündeki görüştür. Baş (2009), kapitalist üretim tarzı olan kitlesel üretim tarzından esnek üretim tarzına geçişin eşitsizliği derinleştirdiğini belirtmiştir (Baş, 2009: 49). Ancak kitle üretiminin kaynakları etkisiz ve verimsiz kullandığı, esnek üretim tarzında ise kaynakların ihtiyaçlar doğrultusunda etkin kullanılmasını sağladığı gözlemlenmektedir.

Neo-liberal iktisatçılar ise küreselleşmenin dünyadaki eşitsizliği azalttığını iddia etmişlerdir. Ekonomik entegrasyonla birlikte ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüklere göre uzmanlaşması etkin kaynak dağılımının sağlanmasına ön ayak olacak ve artan ticaret hacmiyle birlikte yoksulluk azalacak ve gelir dağılımındaki eşitsizlikte iyileşmeler yaşanacaktır (Acemoğlu ve Ventura, 2001: 17).

Neo-liberal iktisatçıların görüşlerinin karşısında olan iktisatçılara göre sürecin gelir dağılımı üzerindeki etkisi olumsuz yöndedir. Küreselleşmeyle birlikte yoksulluk ve eşitsizlik artmıştır. Küreselleşmenin getirdiği serbest ticaret, finansal sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, özelleştirme gibi politikalar geliştirmekte olan ülkelerde ekonomik krizlerin olmasına yol açmıştır. Ayrıca ekonomik yönünün haricinde de sosyal yönlerine de değinmiş ve sürecin terör, şiddet ve sosyal huzursuzluğu da artırdığını belirtmişlerdir (Mazur, 2000).

Küreselleşmenin eşitsizliğe etkisi emek üzerinden de değerlendirilmiştir. Özellikle küreselleşmeyle sendikaların etkinliğinin azaldığını belirten Feenstra'ya (1998) göre gelişmiş ülkelerdeki işgücü ve sermaye arasındaki pazarlık güçlerinin değişmesi ücretlerde eşitsizliklere yol açmaktadır. Ayrıca sermayenin üretim sürecinde işgücü maliyetlerini düşürmek için ülke dışına çıkışı da eşitsizlik sürecini derinleştirmektedir (Feenstra, 1998: 23).

Neo-klasik iktisatçılardan Lucas (2000) ise yirminci yüzyılda yaşanan gelir eşitsizliğinin yirmi birinci yüzyılda azalacağını belirtmektedir. Lucas bu azalmanın nedenini küreselleşme sürecine bağlamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte teknolojiye ulaşım imkanlarının artması, sermayenin uluslararası serbest dolaşımı sayesinde de sermayenin zengin ülkelere doğru akması ülkeler arasında yakınsama sürecinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Lucas, 2000: 14).

Milanoviç (2005) küreselleşme sürecinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini ülkelerin 1988, 1993 ve 1998 ait hane halkı verilerini kullanarak yaptığı çalışmada negatif bir etkinin olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya göre gelir düzeyi düşük ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliği daha da bozulurken gelir düzeyi yüksek ülkelerde gelir eşitsizliği azalma eğilimi göstermektedir (Milanoviç, 2005).

Yine Milanoviç'in (2018) yaptığı kapsamı genişletilmiş güncel çalışmasında eşitsizlikte önemli bir düşüşün yaşandığını ve yakınsamanın olduğunu ortaya koymuştur. Milanoviç çalışmasında ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğini dünya bankası verileriyle nüfusa göre ağırlıklı ve ağırlıksız olarak yıllar içindeki değişimini Gini verileriyle göstermiştir. Çalışmada ülkelerin nüfusları ağırlıksız olarak alındığında Gini yükselmekte ve eşitsizlik artmaktadır. Ancak her ülke kendi

nüfusuna göre ağırlıklı olarak alındığında 1980 yılından itibaren Gini oranları düşmekte ve eşitsizlik azalmaktadır (Milanoviç, 2018: 179).

Dreher (2006) 123 ülkeyi ekonomik büyüme oranları açısından değerlendirdiği ve 1970-2000 yılları arasında analiz ettiği çalışmasında küreselleşme sürecinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Dreher, 2003: 1).

Küreselleşmenin ülkeler üzerindeki etkilerinin her ülke grubu için aynı olmadığını belirten iktisatçılar da mevcuttur. Küreselleşmenin etkileri gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde farklılıklar içermektedir. Başta Stiglitz ve Krugman'ın olduğu bu grup küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisinin olduğunu fakat gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik ve kurumsal yapılarıdaki kırılganlıklar ve eksikliklerin bu pozitif etkinin kaybolmasına neden olduğunu belirtmişlerdir (Artan ve diğerleri, 2015: 126).

3.1.1 KOF Küreselleşme Endeksi Alt Endeksleri ve Değişkenleri

KOF Küreselleşme Endeksi, İsviçre Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü tarafından hazırlanan ve küreselleşmenin ölçülmesini hedefleyen bir endekstir. İlk kez 2002 yılında Axel Dreher tarafından oluşturulmuştur. 1970 Yılından itibaren dünyada küreselleşmenin boyutlarını yıllık periyotlarla ölçmektedir. Şu an tam olarak 209 ülkenin küreselleşme endeksleri kurum tarafından ölçülmektedir. Hesaplama kullanılan verilerin her yıl için olmadığı durumlarda eksik olan değerler doğrusal enterpolasyon yöntemi kullanılarak belirlenmektedir. Yani bir dizinin başlangıcında eksik olması durumunda bir önceki yıla ait son veri esas alınmakta, eksik veri dizinin sonunda olması durumunda ise bir sonraki zamana ait ilk veri dikkate alınarak hesaplanmaktadır. KOF Küreselleşme endeksi öncelikle fiili ve hukuki olarak “*de jure*” ve “*de facto*” olarak ikiye ayrılıp bunların ortalaması ile de genel KOF küreselleşme endeksi hesaplanmaktadır. Endeks, küreselleşmenin, ekonomik, sosyal ve politik boyutlarını incelemektedir. Endeksin hesaplanmasında,

ekonomik küreselleşme, sosyal küreselleşme ve politik küreselleşme olmak üzere üç ayrı endeks vardır ve KOF küreselleşme genel endeksinin ölçülmesinde yüzde 33.3'lük paylara sahiptir (Gygli ve diğerleri, 2018).

KOF Küreselleşme endeksi öncelikle de facto ve de jure olmak iki ana bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenlerin her biri kendi içinde ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme alt endekslerine ayrılmaktadır. Bu endeksler ve içerdiği değişkenler ise şunlardır;

- **Ekonomik Küreselleşme,de facto**

- Ticari Küreselleşme

- Mal Ticareti: GSYİH içinde toplam mal ihracat ve ithalatının payı (Dünya Bankası verileri)
- Hizmet Ticareti: GSYİH içinde toplam hizmet ihracat ve ithalatının payı (Dünya Bankası verileri)
- Ticari Ortaklıklar: Toplam ihracat ve ithalat içinde ticari ortaklıkların hisse oranlarının karelerinin toplamının tersi (IMF verileri ile oluşturulan kendi hesaplamaları)

- Finansal Küreselleşme

- Doğrudan Yabancı Yatırımlar: GSYİH'nin yüzdesi olarak doğrudan yabancı yatırımların varlık ve yükümlülük stoklarının toplamı (IMF ve EWN verileri)
- Portföy Yatırımları: GSYİH'nin yüzdesi olarak uluslar arası sermaye portföyü yatırımlarının varlık ve yükümlülük stoklarının toplamı (IMF ve EWN verileri)
- Uluslar Arası Borç: GSYİH'nin yüzdesi olarak uluslar arası portföy borçlanma senetlerinin iç ve dış piyasa stoklarının toplamı, uluslar arası banka kredileri ve mevduatlar (IMF ve EWN verileri)

- Uluslar Arası Rezervler: GSYİH'nın yüzdesi olarak Toplam döviz, SDR varlıkları ve IMF rezervleri (IMF ve EWN verileri)
- Uluslar Arası Gelir Ödemeleri: GSYİH'nın yüzdesi olarak Yabancı uyruklulara ve yurtdışına sermaye ve işgücü gelirlerinin toplamı (IMF ve EWN verileri)
- **Ekonomik Küreselleşme, de jure**
 - Ticaretin Küreselleşmesi
 - Ticaret Düzenlemeleri: İki alt bileşenin ortalamasının tersi; tarife dışı ticaret engellerinin ve uyumunun yaygınlığı-İthalat ve ihracat maliyetleri (James Gwartney)
 - Ticaret Vergileri: Vergi gelirlerinin yüzdesi olarak uluslar arası ticaretten elde edilen vergi gelirinin tersi (Dünya Bankası verileri)
 - Tarifeler: Tarifelerin ağırlıksız ortalaması (James Gwartney)
 - Finansal Küreselleşme
 - Yatırım Kısıtlamaları: Yabancı mülkiyet hakları ve düzenlemelerinin ve uluslar arası sermaye akışının yaygınlığı (James Gwartney)
 - Sermaye Hesabı Açıklığı-1: Finansal açıklık endeksi (Chinn-Ito endeksi KAOPEN)
 - Sermaye Hesabı Açıklığı-2: Sermaye açıklık endeksi (Wang-Jahan endeksi)
- **Sosyal Küreselleşme, de facto**
 - Kişiler Arası Küreselleşme
 - Uluslararası Sesli Trafik: Kişi başına uluslar arası gelen ve giden mobil ve sabit telefon trafiğinin dakika olarak toplamı (ITU-Uluslararası Telekomünikasyon Birliği verileri)

- Transferler: Brüt olarak mal, hizmet, gelir ve finansal kalemlerin giriş ve çıkış toplamı (Dünya Bankası verileri)
- Uluslararası Turizm: Toplam gelen ve giden uluslararası turist nüfusu (Dünya Bankası verileri)
- Uluslararası Göç: Yabancı ülke vatandaşlarının toplam nüfus içindeki yüzdesi (Dünya Bankası verileri)
- Bilgisel Küreselleşme
 - Patent Başvuruları: Patent İşbirliği Anlaşmasına kayıtlı olmayan veya Ulusal patent ofisine yapılan patent başvuruları (Dünya Bankası verileri ile enstitü kendi hesaplamaları)
 - Uluslararası Öğrenciler: Nüfusun yüzdesi olarak gelen ve giden öğrenci sayısı (UNESCO verileri)
 - İleri teknoloji İhracatı: Yüksek AR-GE yoğunluğuna sahip ürünlerin ihracatının toplam mal ihracatı içindeki payı (Dünya Bankası verileri)
- Kültürel Küreselleşme
 - Kültürel Mal Ticareti: UNESCO(2009)'da tanımlanan kültürel malların ithalat ve ihracatının toplamı (UN Comtrade verileri)
 - Ticari Marka Başvuruları: Fikri mülkiyet ile ticari marka tescil başvuru sayısı (Dünya Bankası verileri)
 - Kişisel Hizmetler Ticareti: Kişisel hizmetlerin ithalat ve ihracat toplamı (IMF BOPS verileri)
 - McDonald's: Kişi başına düşen McDonald's restoran sayısı (McDonald's Kurum verileri)
 - IKEA: Kişi başına düşen IKEA market sayısı (IKEA kurum verileri)
- **Sosyal Küreselleşme, de jure**
 - Kişiler Arası Küreselleşme

- Telefon Abonelikleri: Sabit ve mobil telefon aboneliklerinin toplam nüfus içindeki yüzdesi (Dünya Bankası verileri)
- Vize Özgürlüğü: Tüm ülkelerin yüzdesi olarak bir ülkenin yabancı ülke ziyaretçilerinden vize isteme oranı (James Gwartney)
- Uluslararası Havaalanları: Kişi başına düşen en az bir uluslararası uçuş bağlantısı sunan havaalanı sayısı (ICAO-Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü verileri)
- Bilgisel Küreselleşme
 - Televizyon Sayısı: Televizyon setine sahip hane sayısı (Dünya Bankası verileri)
 - İnternet Kullanıcı Sayısı: En az son üç ayda interneti kullanan kişi sayısının nüfus içindeki oranı (Dünya Bankası verileri)
 - Basın Özgürlüğü: Medya için yasal ortamı değerlendiren sayısal puanlar, politik baskı (James Gwartney)
 - İnternet Bant Genişliği: Uluslararası internet bant genişliğinin kişi başına düşen bit/saniye olarak toplam kapasitesi (ITU- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği verileri)
- Kültürel Küreselleşme
 - Cinsiyet Eşitliği: Kamu ve Özel okullarda ilköğretim düzeyinde eğitim gören kız çocuklarının sayısının erkek çocukların sayısına oranı (UNESCO)
 - Eğitim Harcamaları: Devletin kişi başına düşen eğitim harcamaları (UNESCO)
 - Kişisel Özgürlük: İfade ve inanç özgürlüğü, örgütlenme ve örgütsel haklar, hukukun üstünlüğü ve kişisel özerklik, bireysel haklar konularının nicelleştirilmesi (James Gwartney)

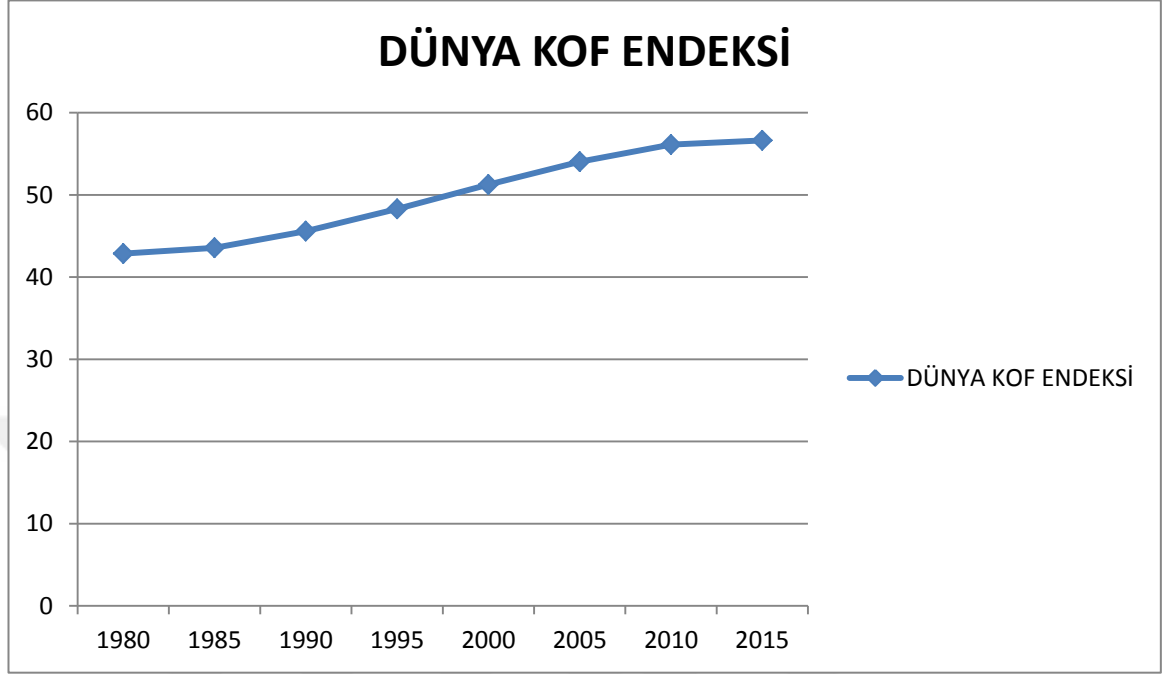
- **Politik Küreselleşme, de facto**

- Elçilikler: Toplam elçilik sayısı (Avrupa Dünya Yıllığı verileri)
- BM Görevlerine Katılım: Kişi başına BM güvenlik konseyinin misyonlarına katılım (BM verileri)
- Uluslararası Sivil Toplum Örgütlerine Katılım: Ülkedeki uluslararası sivil toplum kuruluşlarına üye sayısı (Uluslararası Dernekler Birliği verileri)

- **Politik Küreselleşme, de jure**

- Uluslararası Organizasyonlar: Bir ülkenin üyesi olduğu uluslararası STK sayısı (CIA-Merkezi Haber Alma Örgütü verileri)
- Uluslararası Anlaşmalar: İki veya daha fazla devlet arasında imzalanan ve 1945'ten bu yana her ülkenin en yüksek yasama organı tarafından onaylanan anlaşmalar (BM verileri)
- Uluslararası Yatırım Ortaklıkları: İkili yatırım anlaşmaları olan bir ülkenin farklı anlaşma ortaklarının sayısı (UNCTAD verileri)

Grafik (3.1) KOF Küreselleşme Endeksi- Dünya(%)

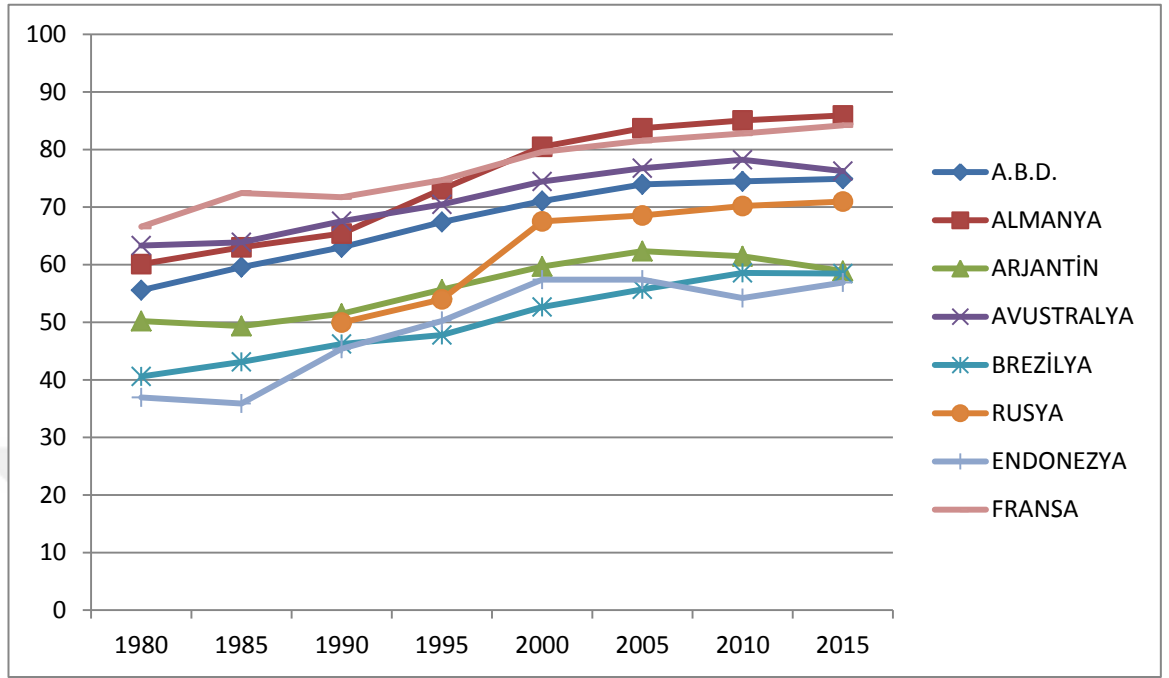
Kaynak: KOF İsveç Ekonomi Enstitüsü (2018)

Grafik(3.2)

KOF

Küreselleşme

Endeksi(%)

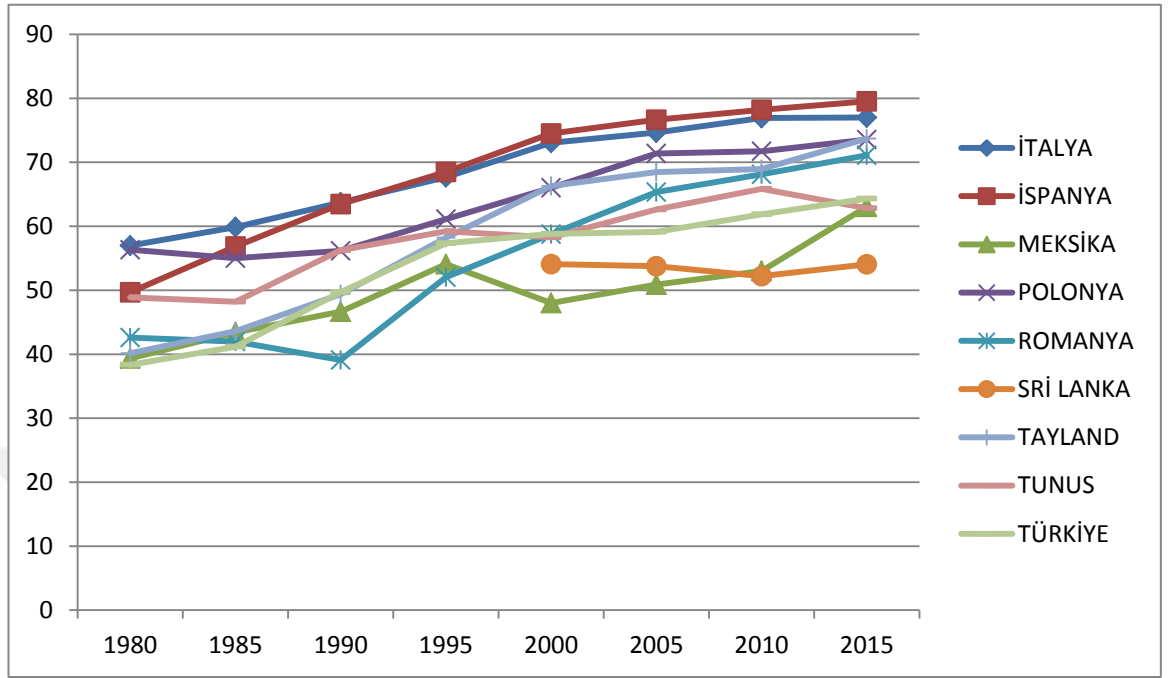
Kaynak: KOF İsveç Ekonomi Enstitüsü (2018)

Grafik(3.3)

KOF

Küreselleşme

Endeksi-Devam(%)

Kaynak: KOF İsveç Ekonomi Enstitüsü (2018)

Tablo (3.1) KOF Küreselleşme Endeksinin Öğeleri

Küreselleşme Endeksi, de facto	Küreselleşme Endeksi, de jure
1. Ekonomik Küreselleşme, de facto (%33.3)	1. Ekonomik Küreselleşme, de jure (%33.3)
1.1.Ticaretin Küreselleşmesi (%50) <ul style="list-style-type: none">• Mal Ticareti (%40.9)• Hizmet Ticareti (%45.0)• Ticari Ortaklıklar (%14.1)	1.1.Ticaretin Küreselleşmesi (%50) <ul style="list-style-type: none">• Ticaret Düzenlemeleri (%32.5)• Ticaret Vergileri (%34.5)• Tarife Uygulamaları (%33.0)
2.2.Finansın Küreselleşmesi (%50) <ul style="list-style-type: none">• Doğrudan Yabancı Yatırım (%27.5)• Portföy Yatırımı (%13.3)• Uluslar arası Borç (%27.2)• Uluslar arası Rezerv (%2.4)• Uluslar arası Alacaklar (%29.6)	1.2.Finansın Küreselleşmesi <ul style="list-style-type: none">• Yatırım Kısıtlamaları (%21.7)• Sermaye Hesabı Açıklığı-1 (%39.1)• Sermaye Hesabı Açıklığı-2 (%39.2)
2. Sosyal Küreselleşme, de facto (%33.3)	2. Sosyal Küreselleşme, de jure (%33.3)
2.1.Kişisel İletişimin Küreselleşmesi (%33.3) <ul style="list-style-type: none">• Uluslar arası Telefon Trafığı (%22.9)• Seyahatlar-Transferler (%27.6)• Uluslar arası Turizm (%28.1)• Uluslar arası Göç (21.4)	2.1.Kişisel İletişimin Küreselleşmesi (%33.3) <ul style="list-style-type: none">• Ulus.Arası Havaalanı Sayısı (%30.6)• Vize Özgürlüğü (%31.2)• Telefon Aboneliği (%38.2)
2.2.Bilginin Küreselleşmesi (%33.3)	

<ul style="list-style-type: none"> • Patent Uygulamaları (%35.1) • Uluslar arası Öğrenci (%31.2) • İleri teknoloji İhracatı (%33.7) <p>2.3.Kültürel Küreselleşme (%33.3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kültürel Eşya Ticareti (%22.6) • Marka Uygulamaları (%13.3) • Kişisel Hizmet Ticareti (%25.6) • Mc Donald's Restaurant Sayısı (%23.2) • IKEA Mağaza Sayısı (%15.3) <p>3. Politik Küreselleşme, de facto (%33.3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Büyükelçilik Sayısı (%35.7) • BM Görevlerine Katılım (%27.3) • Uluslar arası STÖ'lere katılım (%37.0) 	<p>2.2.Bilginin Küreselleşmesi (%33.3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Televizyon Sayısı (%25.2) • İnternet Kullanıcı Sayısı (%31.9) • Basın Özgürlüğü (%13.2) • İnternet Bant Genişliği (%29.7) <p>2.3.Kültürel Küreselleşme (%33.3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cinsiyet Eşitliği (%31.1) • Eğitim Harcamaları (%30.9) • Kişisel Özgürlük (%38.0) <p>3. Politik Küreselleşme, de jure (%33.3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulus.arası Organizasyonlar (%37.0) • Ulus.arası Anlaşmalar (%33.0) • Ulus.arası Yatırım Ortaklıkları (%30.0)
--	--

Kaynak: Gygli, Savina; Haelg, Florian; Sturm,Jan Egbert: “The KOF Globalisation Index-Revisited”, **KOF Working Papers**, 2018, (Çevrimiçi) <https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof->

dam/documents/Globalization/2018/KOF_Globalisation%20Index_Revisited.pdf,
08Mayıs2018.

KOF küreselleşme endeksinin hesaplanmasında kullanılan alt endeks ve değişkenler kullanım ağırlıklarıyla birlikte verilmiştir. Endeksin 2018 yılında güncellenen bu yeni halinde KOF küreselleşme endeksinin ‘de facto’ ve ‘de jure’ olarak ayrıldığı gözlenmektedir. Bunun sebebi ise fiili olan küreselleşmeyle devlet politikalarının etkili olduğu küreselleşme ayrı ayrı başlıklar halinde incelenmektedir.

3.2 Seçilmiş Ülkelerde 1980-2015 Yılları Arasındaki KOF Küreselleşme Endeksi Oranları ve GINI Endeksi Karşılaştırılması

Tablo (3.2) Seçilmiş Ülkelerin Yıllara Göre KOF Küreselleşme Endeksleri

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015
A.B.D.	64,50	66,85	70,89	75,25	78,12	79,33	79,41	79,95
Almanya	70,75	73,03	71,59	78,82	85,19	86,41	86,40	86,89
Avustralya	62,97	64,10	67,27	72,94	76,35	77,94	80,18	79,29
Brezilya	43,93	45,69	44,73	49,17	53,14	58,60	61,45	59,64
Endonezya	38,88	40,00	44,23	49,64	59,04	61,05	60,53	62,04
Rusya	-	-	44,91	52,77	60,98	64,22	67,03	69,06
Fransa	71,88	75,38	74,29	78,54	84,11	85,28	86,37	87,34
İtalya	65,08	68,59	69,95	74,27	81,14	80,09	80,94	82,15
İspanya	59,31	63,20	66,00	75,6	81,89	82,49	83,86	84,53
Meksika	45,60	45,86	48,00	55,87	58,03	61,60	63,59	70,46
Polonya	51,79	51,93	52,30	61,88	67,86	75,32	76,20	78,72
Romanya	47,34	48,26	43,87	55,22	61,57	71,44	75,00	77,88
Sri Lanka	-	-	-	-	53,58	56,61	56,55	55,25
Tayland	38,30	42,13	44,34	52,45	62,30	64,45	65,77	68,15
Tunus	49,52	50,42	51,57	57,00	58,56	62,84	65,73	64,86

Türkiye	44,06	47,02	52,36	61,22	64,12	65,35	69,13	70,87
DÜNYA	42,93	44,01	44,71	49,05	53,36	56,92	59,89	60,94

Kaynak: Gygli, Savina; Haelg, Florian; Sturm, Jan Egbert: “The KOF Globalisation Index-Revisited”, **KOF Working Papers**, 2018, (Çevrimiçi) https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/2018/KOF_Globalisation%20Index_Revisited.pdf, 08Mayıs2018.

Tablo 2.2’de seçilmiş ülkelere ait KOF küreselleşme endeksi verileri tablo halinde verilmiştir. Tablo 2018 yılında endeksin güncellenmiş verilerinden elde edilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere seçilen ülkelerin tamamının küreselleşme sürecinde entegre olduğu ve endeksin 1980’li yıllardan 2015 yılına kadar sürekli artış içinde olduğu görülmektedir. Bu da uluslar arası entegrasyonun hızla arttığı ve çoğu gelişmekte olan ülkeler olan seçilmiş ülkelerin de sürece hızla dahil olduğunu göstermektedir. Bunun göstergesi olarak KOF küreselleşme endeksinin alt endeksleri ve hesaplanmasında kullanılan değişkenler ele alınabilirler.

Tabloda ayrıca değinilmesi gereken önemli hususlardan bir diğeri de 1990-2000 yılları arasında seçilmiş ülkelerin tamamında endeksin oranlarında ciddi kırılmalar olduğu görülmüştür. Bunlar küreselleşmenin tanımında değinildiği üzere bahsedilen tarih aralığında iki önemli gelişmenin süreci hızlandırdığını ve küreselleşmenin sürekli olarak güçlenerek devam eden bir süreç olduğunu göstermektedir. Süreçte etkili olan olaylardan ilk Berlin Duvarı’nın yıkılması olup diğeri olay da SSCB’nin dağılmasıyla birlikte sona eren Soğuk Savaş dönemidir. Bu olayların da akabinde, dünya artık iki kutuplu yörüngeden çıkıp ABD liderliğinde yeni bir tek kutuplu döneme girmiştir.

KOF küreselleşme endeksi verilerine göre gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler dünya ortalamasının genellikle üzerinde kalmıştır. Ancak en göze çarpan unsur gelişmiş ülkelerin endekslerinin, gelişmekte olan ülkelere çok daha yüksek olduğudur. Bu gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin karşılıklı ilişkilerini göstermekle birlikte sürece yine gelişmiş ülkelerin etkisinin büyük olduğunu göstermektedir.

Tablo (3.3) Seçilmiş Ülkelerin Yıllara Göre GINI Endeksleri

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	Değişim
A.B.D.	34,6	37,5	38,2	40,2	40,4	40,5	40,4	41,0	+6,40
Almanya	24,4	24,0	24,8	25,5	28,8	28,8	30,2	31,7	+7,30
Avustralya	31,33	32,5	33,2	32,6	33,5	33,5	34,7	-	+3,67
Brezilya	58,0	55,6	60,5	59,6	58,5	56,3	53,0	51,3	-6,70
Endonezya	34,0	33,0	32,0	36,6	31,0	36,3	38,0	41,0	+7,00
Fransa	30,2	29,1	28,3	28,5	28,6	28,6	29,9	28,7	-1,50
İtalya	32,51	31,02	29,27	33,22	33,31	32,4	34,0	34,6	+2,09
İspanya	29,2	28,86	27,75	32,44	31,49	32,4	35,2	36,0	+6,80
Meksika	-	48,9	49,6	48,0	51,4	48,9	45,3	43,4	-5,60
Polonya	-	-	26,7	32,7	33,0	34,5	33,2	31,8	+4,80
Rusya	-	-	-	48,4	37,1	41,3	39,5	37,7	-12,30
Romanya	-	-	-	-	29,3	29,8	28,2	27,5	-5,50
Sri Lanka	-	32,5	32,4	35,4	41	40	36,4	39,8	+7,30
Tayland	45,2	-	45,3	43,5	43,1	42	39,4	38	-7,20
Tunus	-	43,4	40,2	41,7	40,8	37,7	35,8	-	-8,00
Türkiye	-	43,5	-	41,3	41,4	42,6	38,8	41,9	-2,10

Kaynak: World Bank (2018)

Seçilmiş olan ülkelerden altı tanesi gelişmiş ülkeler, diğer on tanesi ise gelişmekte olan ülkelere oluşturmaktadır. Çalışmada hedeflenen amaçlardan ilki küreselleşmeyi kapsamlı ve her yönüyle ölçmek, 1980 yılından günümüze tarihsel gelişimini izlemek iken bu ilerleme sonucu seçilmiş ülkelerde eşitsizliğin nasıl bir seyir izlediğini gözlemek de ikinci amaçtır.

Tablo (3.2)'de KOF küreleşme endeksi değerlerinde görüldüğü üzere 2015 yılı en yüksek endeks değerine sahip olan Almanya incelendiğinde 1980 yılından beri yüksek endeks oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu da Almanya'nın uluslar arası arenada sürekli ilişkiler halinde olduğunu, ticaret, finans gibi ekonomik

ilişkilerin yüksek olduğunu ayrıca sosyal ve politik alanlarda da etkili olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan tablo (3.3)'te Almanya'nın 1980'den 2015 yılına kadar olan Gini endeksi oranlarına bakıldığında ülke içi eşitsizlik seviyesinin arttığını ve gelirin daha eşitsiz dağıldığını gözlemlemekteyiz. Burada küreselleşmenin etkilerinden olan yatırımın ucuz iş gücünün olduğu ülkelere yönelimi sonucu gelir dağılımının negatif etkisini göz önünde bulundurmamak gerekir. Yine gelişmiş ülkelerden olan A.B.D., Avustralya, İtalya ve İspanya'ya bakıldığında her birinde KOF Küreselleşme endeksinin 1980'den 2015'e kadar sürekli artış içerisinde olduğunu ve yine Almanya'da olduğu gibi Gini endeksinin de artış içinde olduğunu yani eşitsizliğin arttığı gözlemlenmektedir. Buradan gelişmiş ülkelerin küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte ülke içi gelir eşitsizliğinin arttığını söylemek mümkündür. Ve hatta diğer her şey veri kabul edilip iki endeks ve seçilmiş ülkeler üzerinden değerlendirildiğinde bu yargı kati ve kesindir.

Gelişmekte olan ülkeler arasından seçilen on ülke olan Brezilya, Meksika, Rusya, Romanya, Tayland, Tunus ve Türkiye'ye bakıldığında Gini endeksinin azalma eğiliminde olduğu ve yıllar itibariyle de azaldığı görülmektedir. KOF küreselleşme endekslerinin de sürekli artış içinde olduğu ve dünya ortalamasının da sürekli üzerinde olduğu görülmektedir. Yani küreselleşmenin getirmiş olduğu, ekonomik, sosyal ve politik sonuçlar bu ülkelerde yaşanan gelir eşitsizliğinin geçmişlerine nispeten daha düzenli ve eşit hale gelmesine yardımcı olmuştur.

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere çalışmanın amacı küreselleşmeyi her boyutuyla inceleyip ideolojik bakış açılarından tarafsız bir şekilde ortaya koymaktır. Küreselleşmeyi tarafsız bir şekilde rakamlarla ölçülebilen dinamik bir süreç olarak ortaya koymak ve bu sürecin ülkeler içi ve ülkeler arası eşitsizliklere etkisinin değerlendirilmesi de çalışmanın diğer önemli amacıdır. Küreselleşme sürecinin seçilmiş olan bu ülkelerden gelişmiş ülkelerdeki gelir dağılımına etkisi negatif olarak gözlenmiş, gelişmekte olan ülkelerdeki gelir dağılımına etkisi çoğunlukla pozitif olmuştur. Bu da uzun vadede gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bir yakınsamanın gerçekleşmekte olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada küreselleşme kavramı, tarihçesi, kaynakları ve gelişmiş ve gelişmekte olan 16 ülkenin gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma yapılırken 16 ülkenin 1980-2015 yılları arasındaki küreselleşme boyutları KOF küreselleşme endeksi kullanılarak ölçülmüş ve gelir dağılımlarındaki değişimler Gini endeksi verileri kullanılarak ölçülmüştür.

Küreselleşme bir kavram olarak dünyada yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal tüm gelişmeleri açıklamakta kullanılmaktadır. Yaşanan gelişmelerin farklı alanlarda olmasından dolayı da küreselleşmenin birden fazla tanımı ortaya çıkmıştır. Bir grup görüşe göre küreselleşme tüm ülkelerde refahı artıracak, eşitsizliği azaltacak, hukuk, demokrasi gibi kurumları da düzenleyecek bir süreç olarak belirtilirken karşıt görüşte yer alanlar süreci sömürü düzeninin yeni maskesi ve kapitalizmin süslü yeni bir sunumu olarak değerlendirmektedir. Ancak görünen kutuplaşmanın ardında yatan neden bakış açılarının dünya görüşleri ve ideolojilerle paralellik göstermesidir. Dolayısıyla kavram ile ilgili belirtilmesi gereken küreselleşmenin aslında yapılan tanımların hepsinin birden küreselleşme olmasıdır. Ayrıca yine küreselleşme tek tek ekonomik, sosyal ve siyasal değildir. Tam tersine küreselleşme ekonomik, sosyal ve siyasal olmak üzere üç sac ayağı üzerine kurulu bir süreçtir. Bu alanlarda yaşanan gelişmeler arasında birbirleriyle hem neden hem sonuç ilişkisi vardır. Dolayısıyla bu olaylar birbirinden bağımsız değerlendirilemezler ve küreselleşmeyle bağlantıları da paraleldir.

Küreselleşmeyle ilgili yapılan en önemli tartışmaların başında eşitsizlik üzerindeki etkileri gelmektedir. Küreselleşmeyle birlikte gelen ekonomik entegrasyon süreci, serbest dış ticaret, finansal sermayenin uluslararası dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması, uluslararası doğrudan ve dolaylı yatırımların artması küreselleşme karşıtlarına göre ülkeler içinde ve ülkeler arasında varolan ekonomik uçurumu daha da derinleştirmektedir. Küreselleşme taraftarlarına göre ise süreç tam tersi bir etkiye sahiptir. Eşitsizlik bu süreçle azalacak, ekonomik uçurumlar düzelecektir. Ayrıca hala var olan eşitsizliğin sebebi küreselleşmeye ayak uyduramayan ve sürece katılmayan aktörlerin kendileridir.

Çalışmada, yapılan bu tartışmaları değerlendirmek üzere küreselleşmenin düzeyi ve ülkelerin entegrasyon süreci KOF küreselleşme endeksi ile, ülkelerdeki gelir dağılımının boyutları ise Gini endeksi kullanılarak ölçülmüştür. Çalışmanın tarih aralığı ise 1980-2015 yılları olarak alınmıştır. Bunun için 6 gelişmiş ülke ve 10 gelişmekte olan ülkenin verileri değerlendirilmiştir.

Verilerin analizleri sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bütününde 1980 yılından itibaren küreselleşmenin ölçülmesinde kullanılan KOF küreselleşme endeksi artış göstermektedir. Bu da ülkelerin sürece entegrasyon oranlarının arttığını ve küreselleşmenin etkili olduğunu göstermektedir. Burada dikkate alınacak önemli hususlardan biri gelişmekte olan ülkelerin KOF küreselleşme oranlarının 1980 yılında dünya ortalamasının altındayken 1985 yılı itibariyle sürekli olarak dünya ortalamasının üzerinde olmasıdır. Bu yıllardan sonra küreselleşmenin arttığını ve Berlin Duvarı'nın yıkılması, SSCB'nin dağılması gibi dönemlere denk geldiğini belirtmek gerekir.

1980-2015 Yılları arasında Gini endeksi oranları ve değişimleri bu dönem aralığında eşitsizliğin hangi boyutta ve ne yönde olduğunu gözlemlemek için kullanılmıştır. Gini endeksleri incelendiğinde özellikle gelişmekte olan ülkelere 1980 yılından itibaren gelir dağılımında iyileşmeler görülürken, gelişmiş ülkelere gelir dağılımında bozulmalar görülmektedir. Yani küreselleşmenin artmasıyla birlikte gelişmekte olan ülkelere eşitsizlik azalmakta ve Gini endeksi 0(sıfır)'a yaklaşmaktayken, gelişmiş ülkelere eşitsizlik artmakta ve Gini endeksi 1(bir)'e yaklaşmaktadır. Ayrıca 1980 yılından 2015 yılına kadar olan dönemde değişim oranları ele alındığında gelişmiş ülkelerin tamamında Gini endeksi oranları artarken gelişmekte olan ülkelerin tamamına yakınında eşitsizlik oranlarında azalma görülmektedir. Buradan çıkarılabilecek sonuçlardan ilki, küreselleşmenin gelişmekte olan ülkelerdeki eşitsizlik üzerindeki etkisinin pozitif yönde olduğudur. Bu pozitif etkiyi gelişmiş ülkelerdeki üretimin ucuz iş gücü arayışıyla gelişmekte olan ülkelere kayması ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansman açığının gelişmiş ülkelere gelen finansal hareketlerle kapatılması gibi durumlara bağlamak mümkündür.

Genel olarak değerlendirdiğimiz ülkelerin 1980-2015 yılları arasında KOF endeksini değerlendirdiğimizde önemli oranda bir farkın olduğunu ve küreselleşme oranlarının arttığını gözlemleyebiliriz. Aynı şekilde Gini endeksleri 1980-2015 yılları arasında değerlendirildiğinde gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliğinde bir iyileşme gözlemlenirken, gelişmiş ülkelerin gelir eşitsizliğinde bozulma gözlemek mümkündür. Bunun sonucunda da küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülkeler üzerinde pozitif etkisi olduğunu, gelişmiş ülkelerde ise negatif etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA KİTAPLAR

- Acemoğlu, Daron, J. Ventura: “The World Income Distribution,” **NBER Working Paper Series**, No:8083, 2001. (Çevrimiçi)
<https://www.nber.org/papers/w8083.pdf>,
02Aralık2018.
- Adda, Jacques: **Ekonominin Küreselleşmesi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.
- Akman, Vedat: **Gelecek Yüzyılın Gündemi**, İstanbul, Rota Yayınları, 1999.
- Aktan, Can; Şen, Hüseyin: **Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye**, Ankara, TOSYÖV Yayınları, 1999.
- Albeni, Mesut, Eroğlu, Ömer: **Küreselleşme ,Ekonomik Krizler ve Türkiye**, Isparta, Bilim Kitabevi, 2002.
- Alkin, Erdoğan: “Türkiye’de Gelir Dağılımı,” **Yeni Türkiye Dergisi**, Gelir Dağılımı Özel Sayısı, No:6,1995.
- Amin, Samir: “Kapitalizm, Emperyalizm ve Küreselleşme,” Çev.Fikret Başkaya, **Özgür Üniversitesi Forumu**, 1997, s.25-37.

Artan, Seyfettin; Hayaloğlu, Pınar;
Kalaycı, Cemalettin:

“Küreselleşme Farklı Gelir Grubundaki Ülkelerde
Ekonomik Büyümeıı Nasıl Etkilemektedir?”
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi,
No:10(1), 2015, s.119-152.

Ateş, Davut:

“ Küreselleşme Ne Kadar Tek Boyutlu?,” **Doğuş
Üniversitesi Dergisi,** Cilt.VII, No:1, 2006, s.25-38

Atkinson, Anthony:

“On The Measurement Inequality,” **Journal Of
Economic Theory,** No:2(3), 1970, s.244-263.

Balay, Refik:

“Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim,” **Ankara
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,**
No:37(2), 2004, s.61-82.

Balkanlı, Osman A.:

“Küresel Ekonominin Belirleyici Faktörleri Üzerine,”
**Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi,** Cilt.XXI, No:1, 2002.

Baş, Kemal:

“Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği,”
**Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi,** Cilt 18, No:1, s.49-71.

Başkaya, Fikret:

Küreselleşmenin Karanlık Bilançosu, Ankara,
Özgür Üniversite Kitaplığı, 2005.

Bauman, Zygmunt:

Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, Çev. Abdullah
Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 6.Baskı, 2016.

- Bayar, Fırat: “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye,” **Uluslar arası Ekonomik Sorunlar** Dergisi, No:32, 2008, s.25-34.
- Birdsall, Nancy: “The World is not Flat: Inequality and Injustice in our Global Economy,” **UNU World Institute for Development Economic Research** (UNU – WIDER) WIDER, Annual Lecture 9, 2006. (Çevrimiçi) , http://cgdev.org.488elwb02.blackmesh.com/doc/commentary/speeches/Birdsall_WIDERpaper.pdf, 08Aralık2018.
- Boratav, Korkut: **Küreselleşme; Emperyalizm, Yerelcilik, İşçi Sınıfı**, Der. E. Ahmet Tonak, İstanbul, İmge Kitabevi, 2000.
- Bozdağ, Nihat; Bozdağ, Emre: “Avrupa Ülkelerinde Gelir Dağılımında Bozdağ Nüfus Etkinliği Katsayısı ve Endeksi,” **E-Journal of New World Sciences Academy**, Cilt IIX, No:2, 2013, (Çevrimiçi), <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/187061>, 21Nisan2018.
- Chanda, Nayan: **Bound Together: How Traders, Preachers, Adventures and Warriors Shaped Globalisation**, New Haven, Yale University Press, 2007.
- Chomsky, Noam: **Halkın Sirtından Kazanç**, İstanbul, Om Yayınevi, 2000.

- Clark, Jef R.; Lawson, Robert: “The Impact of Economic Growth, Tax Policy and Economic Freedom on Income Inequality,” **The Journal of Private Enterprise**, No:24, 2008, s.23-31.
- Compano, Fred; Dominic Salvatore: **Income Distribution**, New York, Oxford University Press, 2006.
- Cowell, Frank: **Measuring Inequality**, New York, Oxford University Press, 2009, (çevrimiçi)
http://darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf, 23Ekim2017.
- Crafts, Nicholas: “Globalization and Economic Growth: A Historical Perspective,” **The World Economy**, No:1, s.45-58.
- Çeken ,Hüseyin; Ökten,Şevket;
Ateşoğlu, Levent: “Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk,” **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.IX, No:2, 2008, s.79-95
- Çeken, Hüseyin: **Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi**, İstanbul, Değişim Yayınevi, 2003.
- Danışoğlu, Ayşe Ç. : “Küreselleşme, Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri,” **İstanbul Ticaret Üniversitesi**

Dergisi, 2007, s.215-239.

Demir, Gülten:

“Küreselleşme Üzerine,” **Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:56(1), 2001.

Demiröz, Dündar M.:

**Küreselleşme Şartlarında Dış Ticaretin Genel
Teorisi**, İstanbul, 2016.

Dinler, Zeynel:

İktisada Giriş, Bursa, Ekin Kitabevi, 2003.

Dreher, Axel:

“Does Globalization Affect Growth,” (Çevrimiçi),
<https://jgea.org/resources/download/1351.pdf> , 11
Aralık 2018)

Elçin, Bora A.:

Küreselleşmenin Tarihçesi, Ankara, 2012.

Feenstra, Robert C. :

“Integration of Trade and Disintegration of
Production in the Global Economy ,” , (Çevrimiçi),
[https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.12.4
.31](https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.12.4.31) , 22 Kasım 2018.

Giddens, Anthony:

İleri Topluların Sınıf Yapısı, Çev. Ömer Baldık,
İstanbul, Birey Yayıncılık, 1999.

Giddens, Anthony:

Üçüncü Yol: Demokrasinin Yeniden Dirilişi, Çev. Mehmet Özay, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2000.

Gülçubuk, Ali:

“Küreselleşme Sürecinde Yeni Ürün Geliştirme, İnovasyon ve Stratejik İşbirliklerinin Artan Önemi ve Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma,” **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No:14, 2014, s.207-223.

Güvenç, Nazım:

Küreselleşme ve Türkiye, İstanbul, BDS Yayınları, 1998.

Güzelcik, Ebru:

Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı, İstanbul, Sistem Yayınları, 1999.

Gygli, Savina; Haelg, Florian;
Sturm,Jan Egbert:

“The KOF Globalisation Index-Revisited”, **KOF Working Papers**, 2018, (Çevrimiçi)
https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/dual/kof-dam/documents/Globalization/2018/KOF_Globalisati on%20Index_Revisited.pdf, 08Mayıs2018.

Harari, Yuval N.:

Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi, Çev. Ertuğrul Genç, Kolektif Kitap, İstanbul, 2015.

Hirst,P., G. Thompson:

Küreselleşme Sorgulanıyor, Çev. Çağla Erdem- Elif Yücel, İstanbul, Dost Kitabevi,1998

- Karakayalı, Hüseyin: **Ekonomi Kuramı**, Manisa, 2005.
- Kazgan, Gülten: **İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimi**, 9.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.
- Kazgan, Gülten: **Küreselleşme ve Ulusdevlet**, 1.Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2000.
- Kazgan, Gülten: **Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1997.
- Kepenek, Yakup: **Türkiye Ekonomisi**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2008.
- Kızılcılık, Sezgin: **Zalimler ve Mazlumlar Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası**, Ankara, Anı Yayınları, 2004.
- Kongar, Emre: **Küresel Terör ve Türkiye**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2001.
- Lucas, Robert: “Some Macroeconomics for the 21st Century”, (Çevrimiçi), http://faculty.georgetown.edu/mh5/class/econ102/readings/Macro_21st_Century.pdf, 20 Aralık 2018.
- Mazur, Jay: “Labor’s New Internationalism“,

(Çevrimiçi),

<https://www.foreignaffairs.com/articles/2000-01-01/labors-new-internationalism> , 21 Aralık 2018.

Milanovic, Branko:

“Globalization and Goals: Does Soccer Show The Way? ,” , (Çevrimiçi) ,

https://www.gc.cuny.edu/CUNY_GC/media/CUNY-Graduate-Center/PDF/Centers/LIS/Milanovic/papers/2005/RRI_P_A_133964.pdf , 19 Kasım 2018.

Milanoviç, Branko:

Küresel Eşitsizlik, Ankara, Elif Yayınevi, 2018.

Newbold, Paul:

İşletme ve İktisat İçin İstatistik, Çev. Ümit Senesen, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2000.

Oran, Baskın:

Küreselleşme ve Azınlıkları, Ankara, İmaj Yayınevi, 2001.

Öymen, Onur:

Geleceği Yakalamak, Türkiye’de ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2000.

Öztürk, Nazım; Göktolga, Ziya G.:

“Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler,” **Bütçe Dünyası Dergisi**, C.II, No: 34, 2010, s.3-25.

- Perraton, Jonathan; Goldbat, D.: “The Globalisation of Economic Activity,” **New Political Economy**, vol:12, No:2, 1997.
- Piketty, Thomas: **Yirmi birinci Yüzyılda Kapital**, Çev. Hande Koçak, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014.
- Ray, Debraj: **Development Economics**, New Jersey, Princeton University Press, 1998.
- Ritzer, George: **Küresel Dünya**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Sainath, Palagummi: “An Interview with Noam Chomsky,” **The Nea Higher Education Journal**, 2005, (Çevrimiçi) http://www.nea.org/assets/img/PubThoughtAndAction/TAA_05_10.pdf, 21Ekim2007.
- Savaş, Vural F.: **Dünya Ekonomi Sistemi**, İstanbul, T.C.Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Scholte, Jan Aart: **Globalisation: A Critical Introduction**, New York, Palgrave Press, 2005.
- Sen, Amartya: “From Income Inequality to Economic Inequality,” **Southern Economic Journal**, No:64(2), 1997, s.383-401.
- Soros, George: **Küreselleşme Üzerine**, Çev. Hülya Akgül, Hülya

Hatipoğlu, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yayınları,2003.

Stiglitz, Joseph E.:
“Education and Inequality,” **Annals of the
American Academy of Political and Social
Science**, Vol.49, s.135-145.

Stiglitz, Joseph E.:
Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı, İstanbul,
Plan B Yayınları, 2002.

Şaylan, Gencay:
Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi,
Ankara, İmge Kitabevi, 1995.

Şenses, Fikret:
Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, İstanbul,
İletişim Yayınları, 2001.

Tartanoğlu, Ali:
“Küreselleşmenin Dili,” **Mülkiye Dergisi**, Cilt.XXV,
No:229, 2002.

Therborn, Göran:
“Globalisations: Dimensons, Historical Waves,
Regional Effects and Normative Governance,”
International Sociology, No:15, 2000.

Todaro, Michael P.; Smith, Stephen
C.:
**Economic Development: Poverty, Inequality and
Development**, Boston, Pearson Education, 2012.

- Tutar, Filiz; Demiral, Mehmet: “Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları,” **Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2007, s65-83.
- Tutar, Hasan: **Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2000.
- Tümtekin, Erol; Özgüç, Nazmiye: **Ekonomik Coğrafya Kalkınma ve Küreselleşme**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2005.
- Wallerstein, Immanuel: **Ütopistik ya da 21.Yüzyılın Tarihsel Seçimleri**, Çev. Taylan Doğan, İstanbul, Avesta Yayınları, 2001.
- Yalçinkaya, Hakan; Çılbant,Coşkun; Yalçinkaya, Neslihan: “Küreselleşme ile Yeniden Şekillenen Ulus-Devlet Anlayışı,” **Uluslar arası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, No:8, 2012.
- Yeldan, Erinç: **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.
- Zengingönül, Oğul: “Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz?”, **Siyasa Dergisi**, No:1, 2005 s.85-106, (Çevrimiçi)
<http://ekosem.ieu.edu.tr/siyasa/siyasaogusonl.pdf>,

25Şubat2018.

Zengingönül, Oğul:

Küreselleşme, Ankara, Adres Yayınları, 2004.

